

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Barna Béla, Gárdonyi G. gimnázium öregdiákja

FIATALSÁGUNK KEDVES VÁROSA – EGER

ELINDULTAM ...

Bernát apátúr szavai a búcsúzó ciszterci diákokhoz

Ballagunk ballagás nélkül, búcsúzkodunk könny és kézfogás nélkül. Furcsa, olyan abszurd ez, mint hogyha annakidején Mózes és a zsidók Egyiptomból online kivonulást tartottak volna. Nagy próbatétel, csapás mindannyiunknak a most már több mint egy éve tartó járvány. Talán, legkisebttől a legnagyobbig mindenkit megviselt. Sokat elért a betegség, néhányan talán szeretteiket is elvesztették.

Ugyanakkor a hosszú ideje tartó járvány sok mindenre meg is taníthatott minket. Új módon tanultuk meg, hogy elsőre jelentéktelennek tűnő dolgok – pl. felvetted-e a maszkot, vagy hova mégy, vagy kivel találkozol –, nos, ezektől az apró dolgoktól szeretteidnek az élete is függhet. Apró dolgokon is múlik, bizony, az élet. Új módon tanulhattuk meg, hogy milyen erő rejtezik az összefogásban és mennyire csak közösen lehet komoly célt elérni.

Még inkább megértettük az online világba zárva, hogy milyen értéke van az egymásra szánt időnek, a személyességnek, a minőségileg jelenlétben eltölthető időnek. Talán, sikerült az osztályban is az

osztályközösségnek jobbra válnia, talán, sikerült jobban egymásra figyelni, és aki lemaradt, vagy beteg volt, annak segítő jóbort nyújtani. Talán, sikerült olyan osztálytársaddal is beszélgetni, akivel az elmúlt évek során egyáltalán nem kerestél kapcsolatot és – talán – most a járvány rávesz, hogy jobban megismerd. Ez is lehet egy pozitív mellékhatás. De – talán – a bezártságban sikerült otthon észre venni azt is, hogy másnak is nehéz, talán azt, hogy a kis tesó az még kevésbé tudja ezt a helyzetet kezelni, ebben a helyzetben sikerült neked, a nagyobbaknak és a bölcsőbbeknek lenni.

Talán, most már a napnál is világosabb, hogy nemcsak testi, hanem lelki és pszichés egyensúlyomért, egészségemért is felelős vagyok és nagyon is odafigyelve, jól döntve, felnőttként ezért majd mindig is meg kell dolgozni.

Persze, mindez csak akkor megy, hogyha nem kényszerből, tőrésből, hanem szeretetből, a másikért önmagamon túllépéssel teszem mindezt. Mert a kényszer frusztráltságot szül, a szeretet viszont szabadabbá tesz és felemel.

Végső soron új tantárgyat tanulhattunk az elmúlt időben mindannyian: nevezhetjük ezt úgy, hogy ez a szeretet gyakorlata. S ebben, ha mindannyian itt-ott el is botoltunk, talán fontos azt jobban átélünk, amit az apostol mond: „Mint bölcs építőmester mester alapot vetettem, de mindenki ügyeljen, hogyan épít rá. mert a lerakott alapon kívül, mely Jézus Krisztus, más alapot senki nem rakhat. (1Kor 3,10)”

Mind ehhez a helyzethez, a járványhoz, a bezártsághoz erőt, szeretetet, kitartást, megbocsátást, újrakezdést tényleg csak Krisztus adhat – ahogy az apostol mondja. Sőt sebeket, veszteségeket is Ő ad, aki egyedül begyógyíthat.

Kedves ballagó diákok, vigyétek magatokkal a jézusi szavakat: „*A világban megpróbáltatások érnek titeket, de bízzatok, én legyőztem a világot. (Jn 16,33)*” Vagy más helyütt: „*Íme, én veletek vagyok – mondja az Úr – minden nap, a világ végéig. (Mt 28,20)*”

Isten áldjon benneteket!

<https://www.gardonyi-eger.hu/>

A TARTALOMBÓL

Bernát apátúr szavai a búcsúzó ciszterci diákokhoz
Szétszóratás kezdete... Kunszentmárton
A mi szimfonikus zenekarunk...
Könyvismertető
Horváth Zsigmond, az egri ciszt. főgimn. tanára

Dr. Husvéti Tibor: Egy kiscserkész emlékezik... III.
Kovács Eszter Éva: A végzetes nap Egerben
Simon Réka: Misztótfalusi Kis Miklós »Mentsége«
Dr. Erdős László: Néhány szó a fűvőszenekarról
hírek...hírek...hírek

SZÉTSZÓRATÁS KEZDETE...

KUNSZENTMÁRTON

Tavaly volt 70 éve, mikor a „pártunk és kormányunk” elérkezettnek látta az időt, hogy felszámolja a szerzetesrendeket. A sötétség leple alatt három ciszterci rendházba betörve az alábbi írást nyomták a felzavart szerzetesek kezébe:

„A belügyminiszter rendeletéből kifolyólag a ... ciszterci rendház tagjait, mivel további itt-tartózkodásuk a köz szempontjából »aggályos és káros«, Kunszentmárton kényszerszertartózkodási helyre szállítjuk. A végzés ellen fellebbezésnek helye nincs.”

37 ciszterci szerzetestanárt hurcoltak a kunszentmártoni kármelita rendházba.

A Kármelita rendház mai képe

A távoli Dunántúl városaiból teherautókra tuszkolt szerzetes tanárok a keserves hosszú úton azon tűnődtek, hova szállítják őket. Csak a Duna és a Tisza, majd a Körös folyó hídjain áthaladva tapasztalhatták meg, hogy a Jász-Nagykun-Szolnok megye déli részén található alföldi kisvárosba, a 12 ezer főnyi, zömében katolikus vallású, nagyon szép plébánia-templommal rendelkező Kunszentmártonba érkeztek.

A település déli részén épült fel 1941-ben a kármelita atyák impozáns emeletes kolostora, melynek ideiglenes kápolnáját naponként betöltötte a hívek sokasága. Templomot is terveztek mellé, ez azonban a háború utáni zűrzavaros évtizedekben már nem válhatott valóra.

Kunszentmártonban 70 év után is emlékeznek az odainternált ciszterciekre. Az üldözötteknek „szállásadó” kármeliták lapjában (XXXII. évfolyam 3.), a KÁRMEL-ben ezekre az időkre emlékezett **Józsa László** nyugalmazott tanár, aki akkoriban, mint végzős középiskolás, nagy szívvel segítette az internáltakat.

„...Tíz év ígéretes fejlődését törte derékba az 1950. évben hozott diktatórikus rendelkezés, mely megvonta a szerzetesek működési engedélyét. Már tavasztól kezdve sejteni lehetett, mert a sajtó is állandóan azt sugallta, hogy a pártállam hamarosan ösztözet zúdít a „klerikális reakcióra”, vagyis a katolikus egyházra. A június 9-ről 10-re hajló éjszakán leponyvázott teherautókon 37 ciszterci szerzetes paptanárt hurcoltak internáltakként Bajáról, Pécsről és Szentgotthárdról a kunszentmártoni kármelita kolostorba. Közöttük a legfiatalabb 27, a legidősebb 84 éves volt.¹ Rájuk parancsoltak, hogy a házat nem hagyhatják el. Fegyveres őrök kíséretében kellett megtenniük a hosszú és fárasztó éjszakai utat. Különösen nehéz volt ez Simonyi Marián atyának, akinek mindkét lába amputálva volt, így kellett ülnie ponyva alatt a kényelmetlen lócán Bajától Kunszentmártonig. Arról persze sejtésük sem lehetett, hová viszik őket, csak akkor nyugodtak meg, amikor egy soha nem látott épület udvarán leszállva a járműről, egy ősz hajú, daliás termetű, idős kármelita

¹ A három rendházból internált ciszterci atyák között többen az egri Szent Bernát gimnáziumban tanítottak: Bajáról elhurcolt *László Vince dr., Falubíró Győző*; Pécsről: *Agoston Julián dr., Kelecsényi Akos dr.*; Szentgotthárdról: *Küzdi Aurél, Szabó Tihamér*, fényképeiket láthatjuk a mai ciszterci gimnázium földszinti folyosóján.

Régebbiek közül, kik az 1910–30-as években voltak iskolánk tanárai: *Barna (Braun) Jácint, Csehy Alfonz, Módly Dezső, Pataki Kálmán, Szász Alfréd, dr., Simonyi (Scherk) Marian.*

szerzetes (Brokárd atya) üdvözli őket: „Isten hozta, édes jó Testvéreim!” Ma már nehéz elképzelni, hogyan tudtak ennyi váratlan vendéget elhelyezni egy tíz személyre tervezett kolostorban. Brokárd atya és az összes kármelita segítette őket és az áldozatkész helybeli hívek jóvoltából biztosította ételmezésüket, ellátásukat. Számos jelét lehetne felsorolni jóságának, figyelmességének. Közülük csak egyetlen példa: szükségoltárokat állíttatott a kápolnához tartozó helyiségekben, hogy minden ciszterci atya elvégezhesse napi szentmiséjét. (A második vatikáni zsinat előtt még nem volt gyakorlatban a koncelebráció.) A kármelita és a vendég atyák három hónapon keresztül, reggelenként 5 és 9 óra között mutatták be a napi 42 szentmisét! A megfelelő időpontokban együtt végezték a latin nyelvű papi (szerzetesi) zsolozsmát. A bevezető imában kérlelt szentek között szerepel a Kármel ősatyjaként tisztelt Szent Illés prófeta és Szent Terézia neve. Amikor ez elhangzott, Brokárd atya hirtelen elhatározottsággal hangos szóval hozzáfűzte a ciszterciek kiváló személyiségének, Szent Bernát apátnak a nevét is. Látni lehetett, hogy a vendég atyák a meghatottságtól könnyet töröltek a szemükből. Mindezek híre eljutott Endrédy Vendel zirci apáthoz, a ciszterci rend magyarországi előljárójához, aki már az idehurcolás után három nappal, 1950. június 13-án levélben köszönte meg Brokárd perjel atyának azt az áldozatos testvéri szeretetet, „amellyel a hontalanított szentgotthárdi, pécsi és bajai testvéreinket fogadta és befogadta, és nekik a »kényszertartózkodási helyüket« gondoskodó és együttérző szeretettel új otthonná varázsolni s a rajtuk esett sérelmeket a jóság gazdag rájuk árasztásával elfeledtetni igyekszik... Igaz híve és Krisztusban testvére: Endrédy Vendel zirci apát.” A teljességhez tartozik, hogy ekkor a zirci apátság még szabadon működhetett, csak a későbbiekben dűlták fel. Endrédy apát személyesen vett részt augusztus 7-én dr. Hang Dániel ciszterci atya gyémántmiséjén, mely a kunszentmártoni Kármel kápolnájában történt nagy ünnepélyességgel.

A szeptemberi szétszórás után eltávozó ciszterciek közül sokan írásban is köszönetet mondtak Brokárd perjel atyának. A kármelita rend központi levéltára a zirci apát három levelén kívül 11 ciszterci szerzetes tanár hálálkodó sorait őrzi, köztük Ágoston Julián hírneves költő levelét is, aki a kunszentmártoni raboskodás három hónapja alatt kötetnyi új verssel gyarapította a magyar irodalom kincsestárát. Az akkor 65 éves dr. Deáky Honor 1950. szeptember 29-én Csákváron kelt leveléből azt is megtudhatjuk, kik voltak azok a kármeliták, akik abban a szomorú évben Kunszentmártonban működtek: „*Szívem mélyéből megköszönve még egyszer lekötelező jóságukat, a kedves híveket melegen köszöntöm, édes jó Perjel Atyámat, Juvenál, Brunó, Fülöp, Bonifác atyákat, Márton, Béla és Egyed testvéreket szívből ölelem: Honor.*” A kármeliták liturgikus rendi naptárában szeptember 2-án szerepel Szent Brokárd emléknapja. A ciszterci szerzetesek hálálkodó leveleiben ezért Brokárd atya névnapjára köszöntése is helyet kapott.

A három hónapot itt töltő ciszterci atyák szívét mindig jóleső érzés töltötte el, amikor a kápolna előterében lévő hatalmas márványablakra tekintve, a rendház építéséhez jelentős anyagi segítséggel hozzájáruló jótévedők felsorolásában ott találták a Zirci apátság megnevezését is. ...”

* * *

A KÁRMEL XXXII. évfolyam 2020/1. számában olvashatunk részleteket a ciszterci atyák P. Brokártnak írt köszönő leveleiből:

Endrédy Vendel zirci ciszterci apát 1950 nyarán három köszönő levelet is megfogalmazott. Az 1950. június 13-án kelt levelében a közeli látogatásának a szándékát is előre bocsátja.

„Szavakkal ki nem fejezhető hálás érzülettel mondok köszönetet azért a meleg és áldozatos testvéri szeretetért, amellyel a mi hontalanná tett szentgotthárdi, pécsi és bajai testvéreinket fogadta és befogadta és nekik a »kényszertartózkodási helyüket« gondoskodó és együttérző szeretettel új otthonná varázsolni s a rajtuk esett sérelmeket a jóság gazdag rájuk árasztásával elfeledtetni igyekszik. Ez a kedves jó Brokárd atya és a Kármel időfölköti szelleme! A legközelebbi napokban szándékozom a kunszentmártoni Kármelt régi és új lakóival

együtt meglátogatni és a teendőkről megbeszélést folytatni. Kérem, hogy enyéimnek meleg köszöntésemet és imádságos jókívánságaimat átadni szíveskedjék.”

Egy másik ciszterci szerzetes 1950. szeptember 29-én kelt levelében így emlékezett.

„Életem egyik legszomorúbb pillanata az volt, mikor június 9-én éjjel felverték álmomból és teherautóra raktak. Mennyi kétség és aggodalom szállta meg a lelkemet, hisz azt sem tudtam, hova visznek. A nyers és durva bánásmód után, milyen reménysugár fakadt bensőmben, mikor még senkit sem láttam, de hallottam a megnyugtató, szíves fogadtatás magasztos szavait: »Dicsértessék a Jézus Krisztus, Isten hozta a kedves testvéreket.« E fogadás nemcsak megszokott forma volt, hanem a szív mélyéből jött, erről tanúskodik az a mély szeretet, meleg ragaszkodás, nagy körültekintés, mellyel a Kármel zárda soha el nem felejtett otthonommá lett.

Hozzájárultak a kedves atyák és testvérek is, akik a legmagasabb figyelemmel vettek körül és áldozatkész hívek, kik mindennel elláttak.”

László János Vince, akkori dunapataji káplán 1950. október 26-án írta levelében:

„Pedig most is csak azt állítom, amit élő szóban hangoztattam, hogy a jó Istentől és a Szűzanyától nyert ajándéknak, még pedig igen nagy ajándéknak, egész életemre szóló értéknek tekintem a Kármelben eltöltött időt. Emberi okosság és rosszakarat de nagyon másnak szánta, – büntetésnek, ártásnak tervezte – a mi odavitelünket. És mi lett belőle, jó Istenem! Csak soha el ne veszelődnének lelkemből azok a drágagyöngyök, amikkel ott gazdagodtam! S közben mindvégig nagyon jól éreztem magamat.”

* * *

Iskolánk is ellátogatott Kunszentmártonba

Amikor újra indulhatott a katolikus középiskolai oktatás, iskolánk, az egri Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium is megtalálta a kapcsolatot a kunszentmártoniakkal. A kunszentmártoni kármelita rendházban 2002. május 11-én emléktáblát avattak Ágoston Julián tiszteletére.

2002. június 7. és 9. között versmondó versenyt rendeztek Ágoston Julián emlékére a kunszentmártoni kármelita rendházban a város lokálpatriótái, lelkes lakóközössége és a helyi kármelita szerzetesek.

A versmondó verseny témája: *Katolikus költők istenes versei*. A versenyt, melyre Erdélyből és a Vajdaságból is érkeztek résztvevők, két kategóriában rendezték: az általános iskolásoknak – akik számára Ágoston Julián: *Az alkony* –, a középiskolásoknak – akiknek pedig *Szívem: a legszebb májusi fa* című költeménye volt a kötelező vers.

Majd 2003. szeptember 19–21 között ismét megrendezték „A magyar költők istenes versei” címmel, amelyre a határon túlról – Kárpátaljáról, Erdélyből, Kunszentmárton testvérvárosból, Csíkszentmártonból – is érkeztek diákok. Egri iskolánkat *Tóth Éva* 11.a, *Glück Viktória* és *Sziklay Éva* 8.c osztályos gimnáziumi tanulók képviselték, felkészítő tanáruk *Kovács Ottóné* és *dr. Loboczkyné Hársasi Ibolya* volt.

A színes *Egri FEFE* 2003. Veni Sancte-i számában Tóth Éva 11.a osztályos tanuló – aki szintén eredményesen vett részt a szavalóversenyen – „*Viszem a szívem, a legszebb májusi fát*” – címmel számolt be erről az eseményről:

„... Péntek délután érkeznek meg a versenyzők igen hosszú, és fárasztó utat hagyva magunk mögött. Első alkalommal föl is tettem magamban a kérdést: Megéri öt órán át végigzötykölödni a vonaton kis hazánk egyik pontjából a másikba, egy számunkra eddig szinte csak könyvekből ismert vidékére? Odaérve kellemesen csalódtam: igaz, ami igaz, teljesen más itt a környezet. A szemünk – anélkül, hogy megakadna egy erdővel borított hegyvonulaton –, nyugodtan pásztázhatja a pusztát, ami nem is puszta, csak észre kell venni a rejtett kincseit!

Az ott élő emberek rendkívül nyitottak, egyszerűbbek, mint mi. Örülnek az arra vetődő „idegeneknek”, mint amilyenek jómagunk is voltunk. Ez vendéglátóinknál sem volt

másképp. Már első este finom vacsora, és ami a legfontosabb, meleg szeretet fogadott bennünket. A másnapi megmérettetésen már frissen, kipihenten vehettünk részt. A zsűri, mindenkit két vers alapján rangsorolt. Egy kötelező Ágoston Julián-vers, s egy szabadon választott költemény alapján, mindössze annyi kritériummal, hogy „istenes” legyen. Ezeket hallgatva valóban sokat okulhattunk egymástól. A zsűri szakmai tanácsát is mint hasznos útravalót hozhattunk haza. Mennyi mindent kell csiszolni produkcióinkon!

Mikor ez a nagy esemény véget ért, sokkal felszabadultabbá vált a légkör s gondtalanul élvezhettük a változatos programokat, így a múzeumlátogatást, lovas kocsikázást. Megismerhettük kis hazánk egyik gyöngyszemét, a Szarvasi Arborétumot, s külön szerencse, hogy mindezt ősszel, hisz most az erdő nemcsak a zöld árnyalataiban pompázik, hanem mint egy festékpaletta színekavalkádja díszel. Sajnos, mint minden jó, ez a kellemes hétvége is hamar véget ért, de már alig várjuk a következő találkozást a kedves ismerősökkel.

S hogy az előzőekben emlegetett Ágoston Julián miért is olyan fontos nekünk, ciszterci diákoknak?

Ez idáig jómagam sem tudtam, hogy ez a rendkívüli ember iskolánk tanára volt éveken át.

Mi már sajnos nem ismerhetjük őt, de a verseny előestéjén az egyik régi tanítványa megosztotta velünk emlékeit, s ezáltal hiteles képet festett egykori kedves nevelőjéről. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, olykor vértől szennyezett is. Szép lenne, ha iskolánk ismét kivívná magának a régi, híres rangját, de ehhez igen sok Ágoston Julián-lelkületű pedagógusra lenne szükség!”

* * *

Ágoston Julián emléktábláját 2002. május 11-én az avató beszéd elhangzása után Kerekes Károly dr. emeritus zirci apát szentelte fel, majd részt vett a szavalóversenyen is. A költői lelkületű apát úr ez alkalommal a Kármel kápolnájában saját versével ismételten megköszönte a kunszentmártoni hívek áldozatkészségét és vendégszeretetét, amelyet az otthonukat vesztett ciszterci szerzetesek ellátása érdekében az 1950. év nyarán tanúsítottak.

Kerekes Károly: Kunszentmárton köszöntése

Kunszentmárton jeles napján
Illés prófétát idézve,
hálát adni jöttünk össze
Kunszentmártoni híveiért,
a Kármel és a ciszterci rend
mártír szerzeteseiért

Illés tüzes szekérének
képe ma is élénk tárul,
valahányszor elhalványul
bennünk az igaz hit fénye.
Igaz tanukat küldj nekünk, Urunk,
ez földünk reménye!

Ötvenkét évvel ezelőtt
a deportált ciszterciek
itt kaptak szállást, kenyeret,
s hogy liszt, olaj ki ne fogyjon,
a jó kunszentmártoniak
hite győzött minden poklon.

A ciszterciek nevében
fejemet földig lehajtva,
neked, mindnyájunk jó Atyja,
hálát adok főként azért,
hogy Szent Bernát s Illés tüze
szívünkéből ma az égig ér.

Kunszentmárton hívó népe,
benned Szent Márton emléke
fáklyaként lobogjon mindig,
légy e hitnek lángoszlopa:
„Félköppennyel lehet élni,
félszívvvel emberként – soha!”

Ezért áldunk, Urunk, itt ma.

Kunszentmárton, 2002. május 11.

A MI SZIMFONIKUS ZENEKARUNK...

Nemrégiben ismerős melódiákra lettem figyelmes a Bartók Rádió „Muzsikáló reggel” műsorát hallgatva, majd a műsorvezető közölte: Haydn 98., B-dúr szimfóniájának harmadik tételét, a menüettet közvetítették.

Annak idején az iskolában ezt zenekarunk is játszotta. Emlékszem, az iskolai ünnepélyen milyen szorongva figyeltünk, mikor Bacskay Ottó diáktársunk a menüett triójában a fagott szólamot játszotta. Neki is, nekünk is új volt ez a hangszer.

Jó volt visszaemlékezni az iskolánk zenekarában töltött évekre... A régi Évkönyveket fellapozgatva olvastam „Ünnepek” címszó alatt „délelőtt az ifjúság részére, délután a nagyközönségnek rendezett ünnepség műsorában” zenekarunk produkcióit. Hála a „Google”-nak – a korabeli Eger újság híradásait is megtaláltam, kicsit sablonos sorokban emlékezett meg a Szent Bernát ciszterci gimnázium tornatermében lezajlott ünnepségről, egy pár szóval megemlítve a vonózenekart is. Néha azonban több hasábos cikkben is méltatta a zenekar teljesítményét.

Aztán tovább lapozgattam, keresve híradásokat iskolánk korábbi zenei életéről. Bizony ez nem volt egyenletes, néha megszakadtak a szálak. hisz a zenekar vezetőjének minden tanév elején egy kicsit újra kellett kezdeni az építkezést. Érettségi után az Egerben lakó diákok legtöbbször elköltözött a városból, tanulmányait folytatva valamelyik egyetemen vagy főiskolán, a zenekarnak egy diák általában 4–5 évig volt tagja, s „mint vendég” nem jött vissza muzsikálni.

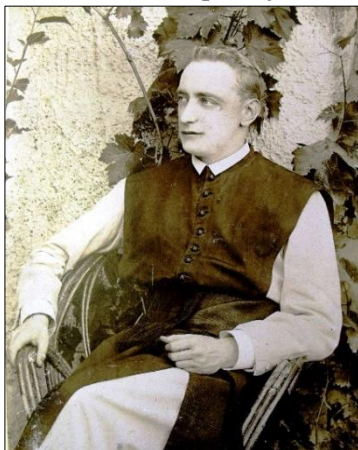
A zenekarvezetők is változtak – tanári képzettségüket figyelembe az apátúr másik ciszterci iskolába helyezte őket, de jöttek olyan tanárok, akik ugyan nem hivatásos karmesterként, de a zene szeretetében élve, diákjaikat is erre nevelve vállalták ezt a feladatot. Ilyenkor fellendült a zenei élet az iskolában.

Bárdos Kornél Albert OCist: Eger zenéje 1687–1887 könyvében – Az iskolák zenéje c. fejezetben részletesen ír a jezsuita és ciszterci korszak zenéjéről, így figyelmem a későbbi, 1888–1944 közötti időszakra terjed ki.

Saad Jakab Henrik OCist (1861–1943) a tanári kar tagja volt 1890–1902 években. Latin és görög nyelv tanárként fiatalon került az hozzánk. (Egri születésű volt, középiskoláját gimnáziumunkban végezte 1871–’80 között, amikor mint ciszterci növendék jelesen érettségizett) „*A klasszikus világot alaposan ismerte, de szívének legigazibb öröme a muzsika volt. A muzsikának nagy szeretete vitte sajátos munkájába*” – olvashatjuk egy későbbi Évkönyvünkben. 1892-től „*IV–VIII. oszt. tanulók közül a tehetségesebb zenekedvelőket ... maga köré gyűjtötte. Mintegy tizennégyen zenekarrá egyesülve heti egy órában dicséretes szorgalommal buzgólkodtak komoly irányú zenedarabok betanulásában. Az iskolai év folyamán két ízben mutatták be buzgólkodásuk eredményét: 1893. április 23-án a tanker. kir. főgazgató s május 7-én a zirci apát tiszteletére rendezett matinéén. 1894-ben „a jobb tehetségű zeneértő tanulókat egy kisebb quartett-társaságban egyesítette, mely komoly irányú munkálkodásának eredményét az isk. év folytán két ízben mutatta be.*”

1896-ban, „az ezredévi emlékűnnepen, május 9-én is szerepelt a zenekar. A műsorban olvasható: „1. Isten áldd meg a magyart, Erkel Ferencztől. Zongora és zenekar kísérettel előadta a főgymnásium ifjúság énekkara. ... 7. Rákóczi induló. Énekkarra alkalmazta Szent-Gály Gyula; zenekar kíséretét írta Cochola Ferencz. Négykezes zongorakisérettel előadta a főgymnásium ifjúság ének- és zenekara.”

1900-ban Vörösmarty-emlékűnnepet „a közönség letelejének színe előtt” a megyeház nagytermében tartották (ekkor folyt az iskola átépítése). Az ünnepély műsorából: „... 5. Domino Cavatte. Oelschlegel „Herczeg és kőműves” c. operettjéből; előadta a főgymn. ifjúság zenekara. ... 9. A Finn dalok. Zenekarra alkalmazta Cochola Ferencz; előadta a főgymn. ifjúság ének és zenekara.”

Küzdi Albert Aurél (1866–1951) is ebben az időben volt tanára iskolánkunknak, együtt működve, majd később folytatva rendtársának az iskolai zenei élet felvirágoztatása érdekében végzett munkáját. 1891-ben, felszentelése után mindjárt Egerbe helyezte apátja, mint matematika és fizika tanárt, 1910-ig tanított intézetünkben. „*Az ének igazi művészetté fejlődött Küzdi Aurél ciszterci tanár vezetése alatt. Elsősorban maga használt fel minden alkalmat tanulmányainak mélyítésére. Részt vett a Strassburgban tartott nemzetközi zene- és énekkongresszuson. A nagyszünetet, mikor tette, Regensburgban vagy Lipcsében töltötte, hogy neves mesterektől a hangképzés és az énektanítás műfogásait elsajátítsa.*” Tevékeny közreműködésével 1903-tól kezdődtek az ifjúsági énekes zenés színielőadások, igaz kezdeti években még nem a gimnáziumi zenekar közreműködésével.

Munkájának köszönhetően 1907-ben létrejött a „Zenekör”. „Az intézet zenétudó tanulói között, hogy magukat az összejátékban gyakorolhassák, mindjárt az év elején mozgalom indult meg ifjúsági zenekör alakítására. A felügyeletet Küzdi Aurél tanár, a tanítást Herovits Antal helybeli zenetanár vállalta el. Működő tagnak 25, pártoló tagnak 130 tanuló jelentkezett” – olvashatjuk a korabeli Értesítő külön fejezetében. „Hogy a zenekar működésének sikere a jövő években is biztosítva legyen, már most neveltetnek a különböző hangszerekre a zenekedvelő alsóbb osztályú tanulók, akik majd a távozó ifjak helyébe lépnek. így a kör évről-évre nagyobb zökkenés nélkül folytathatja lelkes munkáját, amely a tanulók közt a jókedvet és vidám hangulatot emeli, a szívet nemesíti és a lelket finomítja” – írja lelkesedéssel a krónikás.

Egy év után már a nagyközönség előtt is bemutatkozott a zenekar, 1914-ig, a háború kitöréséig több alkalommal is. A helyi újság mindig beszámolt ezekről a zene-estekről:

„A főgimnázium ifjúsági hangversenyén, április 28-án újabb zenei élvezetet nyújtott az egri főgimnázium városunk közönségének – írja az 1911. május 3-i Eger újság. – Az ifjúsági zenekar Herovics Antal karmester vezetése mellett az intézet tornatermében oly magas színvonalú zenei produkciót mutatott be, mely becsületére vált volna bármely hivatásos zenekarnak is. ... A Rossini nyitány és a Románc (Bizet 2. szvit – a szerk.) egyes tételeinél oly precíz volt az előadás, hogy bizvást abban a csalódásban ringathattuk volna magunkat, hogy itt nem is tanuló ifjak, hanem gyakorlott zenészek gyönyörködtetnek bennünket.”

1914. február 28-i hangversenyéről így ír a helyi sajtó: „Már az első számmal is nagy hatást értek el fiatal zenészeink. Auber: Portici némá-ját adták elő nyitányképpen hatalmas erővel, finom kidolgozásban. Haydn nehéz szimfóniájával (Symphony No. 100 G dúr Military – a szerk.) könnyen birkóztak meg. A szimfónia minden szépségét érvényesítették és átéreztek a közönséggel. Talán könnyebb fajtájú muzsikának mondható, – bár még ezek sem mentesek a klasszikus színezettől – a két utolsó szám, Adam: Si j'étais roi (op. részlet) és Demaële: Valparaiso (induló). Mindkét, darabban azoknak színes hangszerezéseit a legtökéletesebben adta elő a teljes orkeszter, mely a legkényesebb követelményeket is kielégítette.”

A zenekör egészen az első világháború kezdetéig működött. E nagyszerű zenekarnak emléket állítva másoltam ki az Értesítőből a teljes névsort. Néhányuk neve még ismerősnek is tűnik.

1912/13 tanévben a működő tagok ezek voltak: Szeitz László, Kalovits Endre, Regenhardt Pál VII., Fejér Endre, Szűcs András, Veiner László IV. (I. hegedű); Zsaskovszky József, Stevka László VII., Vendt József, Werner Gyula VI., Wallandt Ernő, Bores Ferenc V., Nagy Ferenc IV. (II. hegedű); Turcsek Rezső VII., Erhardt Tivadar VI. (viola); Főgel Elemér, Fátyol Csongor VII., Gorzó Andor VI. (gordonka); Buzás Endre VIII., Májér Ferenc V. (nagybőgő);

Markus János, Grimm Miklós VIII., Gibás Imre VI., Palik Frigyes IV. (fuvola); Petkovics Iván VI., Turcsek Tivadar V. (klarinét), Róter Ferenc VII., Gremesperger Sándor IV. (trombita); Radics Ferenc VII., Főgel Antal IV. (kürt); Száz Géza VIII. (nagydob és timpani); Síkhegyi László VIII. oszt. t. (kisdob).

Ez már egy igazi szimfonikus zenekar volt: vonósok teljes skálája mellett fa- és rézfúvósokkal.

Szarajevóban 1914. június 28-án eldőrdült fegyver mindent megváltoztatott. (Érdekes epizód: 1914. jún. 29. – júl. 9. között az iskola tanulói és tanárai tanulmányi kiránduláson voltak Bosznia, Hercegovina és Dalmácia területén, jún. 30–júl. 1-je között Szarajevóban voltak.)

A tornatermet, mely az ünnepségek színhelyéül is szolgált, kórteremnek foglalták le, zeneterem az ápolók lakásul szolgált. Így megszakadt a zenekar munkája is.

Aztán mégis elindult valami. 1916. március 15-én az Önképzőkör nyilvános ünnepélyt rendezett – a tornaterem kórház volt –, így az iskolával szembeni az Uránia-színházban. A műsorban szerepel a zenekart is: „Keller Béla: A puszta télen. Magyar fantázia. Előadja a főgimnázium 18 tagú vonós zenekara”.

Háború után az 1919/20 tanévi Értesítő már hírt ad a zenei élet újrakezdéséről: „Legnagyobb tevékenységet fejtett ki a zenekör, amelyet öt évi szünetelése után Braun Jácint keltett új életre s mely Herovics Antal zenetanár vezetése alatt bámulatos eredményt ért el. Először a Terület-védő Liga estélyén lépett föl a színházban, köztetszést aratva, majd március 24-én hangversenyt rendezett s végül a Mikes színdarab előadásán remekelt”. A következő tanévekben is olvashatunk a zenekar működéséről, az iskola tanulóinak és a „nagy közönségnek” adott hangversenyekről. 1922-től már Rássy Paulin vette át Braun Jácint szerepét. A zenekart továbbra is Herovics Antal zenetanár vezette.

Herovics Antalnak életéről nem sokat tudunk. Kapor Elemér – beszámolva Eger 20. század eleji színházi életéről „egy vidéken kallódó zenei tehetség”-nek nevezi.

Iskolánkban az 1907-ben alakul zenekör vezetését 1911/12 tanév végéig látta el. Négy tanulónak díjmentesen adott külön hegedű-órákat. Majd a háború után 1919/20 tanévtől ismét ő vezeti az iskola zenekarát, melyet

1925 májusában vezényelt utoljára. 1925/26. tanévtől az állami Dobó István reáliskola testületnek tagja, „*aki 11 évi szünetelés után újból megszervezte a zenekart s azt a kezdet első nehéz évében is szép sikerrel vezette és hegedűt tanított*– olvasható az Értesítőjünkben –, 1928/29. tanév elején megvált intézettől s a zenekar a folyó tanévben már nem működött”.

A '20-as években ő volt az egri műkedvelők előadásában a zenés színművek karmestere: Huszka Jenő Aranyvirág, majd Kálmán Imre operettje, a Tatárjárás volt a műsoron.

További sorsa ismeretlen.

1925/26-tól dr. Kalovits Alajos vette át a zenekar vezetését.

Dr. Kalovits Alajos (1872–1959) Egerben 1892-ben szerzett tanítói oklevelet, majd a megye községeiben, 1896-tól pedig Egerben tanítóskodott. Az Ciszterci Rend egri kat. Főgimnáziumban, mint magántanuló 1903/04 tanévben végezte el a VIII. osztályt. 1904 júniusában érettségizett, 1908-ban Kolozsváron az államtudományok doktorává avatták. 1910-től Heves vármegye kir. tanfelügyelőségéhez szolgálattételre beosztott áll. elemi iskolai tanító („tollnok”) a munkahelye.

Iskolánkkal 1906/07. tanévtől folyamatosan volt kapcsolatban, kezdetben, mint „az intézeti ifjúság orgonistája” és közreműködött az iskolai ünnepélyeken. 1910/11–1917/18 tanévekben az énekkar vezetője és az ének, mint rendkívüli tárgynak tanára.

Az 1919-es tanácsköztársaság idején az egri direktóriumnak tagjává nevezték ki, mint a közoktatásügy irányítóját, majd annak bukása után hivatalvesztésre ítélték. A ciszterciekkel szemben igen toleránsan viselkedett. „... *mindent elkövetett, hogy a tanácsköztársaság által megkövetelt nyilatkozat megtételét a ciszterci tanárok elhalasszák – olvashatjuk az 1919–1920-as Értesítőben – továbbá, mikor az rá nézve veszedelemmel járt, hogy az iskola átadása elhalasztassék, mindaddig, amíg bekövetkezett a rendszer bukása.*”

Igen sokoldalú volt. A zene világán kívül az irodalom, újságírás területén szívesen működött. Cikkei, hangulatos írásai, versei jelentek meg több lapban. Szerkesztette a Népiskolai Tanügy” című hetilapot. Karcolatok az iskola életéből címmel jelent meg könyve az 1900-as évek elején.

1910-ben iskolánkban előadott József Egyiptomban című színjáték díszletét festette meg.

A 213. sz. Koháry cserkészcsapatnak kezdettől tagja volt, részt vett az 1929. évi angliai dzsemborin. A Szent György-napi tábortüzekben és más összejövetelen igen várt szám volt Lojzi bácsi verses beszámolója.

Fáradhatatlan lélek. Az egri Népújságban még halála évében 1959-ben is megtaláljuk kis karcolatát.

1925/26 tanévtől 1939 novemberéig vezette az iskola vonószenekarát.

Vezetésével „vonószenekar” működött iskolánkban. A vonósok mellett mindig volt zongora, sőt még két harmónium is – a fúvósokat helyettesítette – és esetleg fuvola ill. klarinét. Ezekben az években a zenekar létszáma 31–36 körül ingadozott.

Az iskolai ünnepélyek műsorán mindig szerepel a vonós zenekar. Nagyobb részt Kalovits saját szerzeményeit vezényli, emellett néhány népszerű darab is szerepel a zenekar „repertoárjában”: Kéler Béla Vígjátéknyitánya, Flotow: Nyitány a Martha c. operából.

Nagy feladatot jelentettek a zenés színi előadások, közülük többnek zenéjét Kalovits írta; 1927. évben Evetovits-Kalovits A Kereszt diadala c. zenés színjátékát, 1937-ben Kovács Pius-Kalovits Alajos Hunyadiak c. történelmi énekes-zenés színjátékát adták elő.

Az 1939 novemberi Szent Imre ünnepen szerepelt utoljára a vonószenekar élén Kalovits Alajos, Flotow Martha operának a nyitányát adtuk elő. Ekkor már kezdőként én is ott ültem a zenekarban. Jól emlékszem Lojzi bácsira, a próbákon gyakran már széken ülve vezényelt.

Az Értesítőben szép szavakkal méltatta hosszú munkásságát a krónikás: „*Szoros értelemben nem tartozott a tanári testülethez, de 15 év alatt, – amíg mint az intézeti zenekar vezetője velünk együtt dolgozott – teljesen összeforrott azzal. Csak hálával gondolhatunk áldozatos, lelkiismeretes művészlélekkel végzett munkásságára ...*”

1938 szeptemberében egy fiatal, latin-történelemtanárt – Falubíró Győzöt – helyezte apátja Egerbe. 1939 novemberétől ő vette át a zenekar irányítását

Falubíró Miklós Győző, 1908. november 10-én született Muraszombaton, ahonnan a család hamarosan Szentgotthárdra költözött. Középiskoláját a helyi Szentgotthárdi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban végezte 1918 és 1926 között. A ciszterciekkel is itt kerülhetett szorosabb kapcsolatba, a gimnáziumban ciszterci hittantanárai voltak. Zircen 1926. augusztus 29-től lett novícius, majd kétéves filozófiai tanulmányait végezte. 1929/30-tól a teológiát Budapesten a Bernardinumban folytatta s a Pázmány Péter Tudományegyetemen történelem-latin szakon végezte egyetemi tanulmányait. 1935-ben nyert középiskolai tanári oklevelet. Közben 1931. június 27-én örökfogadalmat tett és július 5-én pappá szentelték. 1935/36-tól két évig volt segédlelkész Hercegfalván, majd tanári pályáját 1938 szeptemberében kezdte el Egerben, ahol 1944-ig tanította a latint és a történelmet. Ez év szeptemberében Bajára került, a III. Béla ciszterci gimnáziumba, a szétszórattatás után Vaskúton volt kántor. 1965-ben a Egyesült Államok-beli, zirciek által alapított Dallasi Apátságba került. 1974-ben halt meg.

Hasonlóan elődeihez, nem képesített zenetanár volt, habár egyetemi évei alatt a zeneakadémiát is látogathatta. Erről csak egy-két elejtett szava után következtethettünk.

Az ő kezében alakult át a vonósenekar igazi szimfonikus együttesé. Akik a harmincas évek végén és a negyvenes évek első felében voltak a Szent Bernát gimnázium diákjai, igen sokan egy életre szólóan magukba fogadták a klasszikus zene szeretetét és ma is tiszta forrásnak érzik a magyar népdalok melódiáit. Ha szó esett ilyen témákról találkozókön vagy baráti társaságban, felidéződik Falubíró Győző tanár úr alakja, aki az iskolai zenekar élén Haydn, Mozart, Bartók és Kodály zenéjével formálta át diákjai zenei ízlését. „A zene lélekformáló erejét csak az ismeri igazán, aki zenekarban játszhatott egy ilyen karnagy irányításával ...– írta Bán Ervin diáktársunk, aki a zenekarban fuvolán játszott.

Felidézgettem annak az öt évnek emlékeit, melyet 1939–1944 között az iskolánk zenekarában éltem meg.

Édesapám kántortanító lévén, családban az ének természetes közegnek számított, a zenét otthon a zongora s a templomban az orgona jelentette. Aztán a '30-as évek elejétől már a zenkari muzsikát is hallgathattuk – persze csak „online”, a rádióban –, élőben zenekart sohasem hallottam.

A gimnáziumba kerülve második koromtól édesapám elintézte, hogy csellózni tanulhattam. Ezt a hangszeret még nem ismertem – keresztapám, a falunk jegyzője, játszott csellón – innen származhatott szüleim döntése. Az ő hangszerét kaptam kölcsön. Első tanárom Rássy Paulin volt, aki ekkor osztályunkban a mennyiség-tant (ma szigorúan matematikának hívják) tanította és az énekkarnak, melyben már elsős korom óta részt vettem, ő volt a vezetője. Hetente két alkalommal mentem hozzá zeneórára. Nem hallottam később sem, hogy valakit tanított volna csellózni. A következő évben Kerekes Sándor volt a zenetanárom, ő a német nyelvet tanította az iskolánkban. Civil tanár révén csak egy évig tanított iskolákban, később láttam a városi zenekarban. Két év után kerültem a városi zeneiskolába, ahol a csellótanár Fögel Elemér volt.

Végül is szerény zenetudással 1939 szeptemberétől az intézeti vonós-zenekarába léphettem. Akkor vezetője dr. Kalovits Alajos volt és Flotow: Martha c. operájának a nyitányát gyakorolták. Ez bizony még sok gondot okozott nekem. A novemberi Szent Imre ünnepségen játszotta ezt a zenekarunk. Ezután Lojzi bácsi – így hívta őt mindenki – 15 év után átadta a karmesteri pálcát a fiatal, akkor 30 éves Falubíró Győzőnek. Ő osztályfőnököm volt, latinra és történelemre tanított bennünket. De azt hiszem szívében első helyen a zene szerepelt.

Ekkor új élet kezdődött a zenekarunkban. Ezekről az esztendőkről szeretnék beszámolni, hisz az akkortájt megismert zenevilág a mai napig része életemnek.

A zenekar valójában csak „vonósokból” állt, (Iskolánkban volt egy fúvós zenekara is). Emlékeim szerint, mikor Falubíró tanár úr átvette a pálcát, a vonósokon kívül még egy zongora, és két harmónium próbálta pótolni a fúvós szólamokat, talán egy klarinét és fuvola is volt a zenekarban. Aztán folyamatosan „szimfonikusok” lettünk. Mikor zenekarunk külön előadásban – ez 1942 májusában volt – mutatkozott be, a vonósok mellett trombita, vadászkürt egy pozan, klarinét, oboa és fagott és természetesen ütősök is tettek „szimfonikussá” a zenekart, a zongora és a harmóniumok már nem szerepeltek.

1940. márc. 15-én az Önképzőkör hazafias ünnepséget rendezett délelőtt az intézet ifjúsága, délután a nagyközönség számára. Ez alkalommal mutatkozott be először az intézet újjászervezett szimfonikus zenekara, műsoron Haydn: C-dur szimfóniájából (97. sz.) Menuetto, Finale szerepelt. A következő tanév novemberében nov. 3-án délelőtt az ifjúság részére, délután a nagyközönségnek rendeztünk Szent Imre-ünnepélyt, melyen a zenekar Mozart A. W.: Figaro házassága nyitányt és a teljes Haydn C-dur szimfóniát játszotta. 1940. dec. 8-án a Városi

Színházban tartott díszelőadáson szerepelt zenekarunk, Mozart Figaro házassága nyitányát és Erkel Hunyadi Lászlójából egy részletet adott elő – „komoly felkészültséggel s ifjúsági zenekartól szokatlan pontossággal és színezéssel” – írta az Eger újság. 1941. jan. 25-én az egri Actio Catholica művelődési estjén a ferencesek Fehér termében szerepelt a zenekar. Márc. 15-én az Önképzőkör hazafias ünnepséget rendezett de. az intézet ifjúsága, du. a nagyközönség számára. Az ünnepség műsorán szerepelt Kodály Intermezzoja a Hány Jánosból. Hasonló szereplések voltak a következő tanévben is.

Zenekarunk az 1940/41-es tanévben

gimnázium tornatermében, ami merőben eltért az ott eddig megszokott ünnepélyektől. Máskor a műsort énekari, zenekari számok, szavatelok, beszédek változatos sora alkotja, – most csak annyi történt, hogy harmincegynéhány derék diák egy reverendás tanár vezetésével helyet foglalt a pódiumon és teljes másfél órán keresztül muzsikáltak komoly odaadással, lelkesen és áhítattal. De nem ám valami fülbemászó keringőket, egyvelegeket és indulókat, amik egy régebbi tiszteletreméltó felfogás szerint kellemessé tették az ifjúság nyilvános szerepléseit a közönség számára, hanem Bachot, Haydn-t, Mozartot! Olyan műsort hallottunk, amivel hivatásos zenekarok (és világhírű karmesterek is) csak ritkán állanak elő. Kizárólag csak a XVIII. századbeli muzsika! A bátorság és a benne rejlő biztos hit a cél szentségében meglepő. Egy karmester, aki magas célkitűzéssel le tud mondani a könnyű külsőséges sikerről: a legritkább tünemény az aktív zenei életben. Talán épp itt kell keresnünk a magyarázatot: nem hivatásos karmesterrel találkoztunk, akinek ez a munkája a kenyeré, hanem egy passzionátus muzsikus lélekkel, aki a zene legmagasabb régióiban az eszményt keresi és meg is találja. És a felismerés boldog örömeiben kibomlik belőle a született nevelő: nem elég neki a saját öröme, siet ezt közölni másokkal, – elsősorban azokkal, akiknek szánta egész élete munkáját: az ifjúsággal, tanítványaival.

A zenekar előadását a leggondosabb kidolgozás, pontos összevágó munka jellemezte, ami nem csak a fegyelmezés eredménye, hanem az egyéni akaratok odaadó összeműködése. Ami egyedül kifogásolható volt: a fúvósok nem tiszta hangzatai, azt a hangszerek gyarlósága okozta és egyben azok nehézségei. A legtöbb fúvós hangszert alig egy-két éve játszó ifjú kezelte, idővel ezek a hibák is el fognak tűnni.”

A következő tanévben még Beethoven V. szimfóniájának egy kis részletével is előrukkoltunk a Ciszterci Rend Magyarországon történt letelepedésének 800 éves jubileumának ünnepségén.

A háborús rövid 1943/44. tanévben már szinte semmire sem jutott idő.

Emlékeimben mindig a 1942. májusi hangverseny él: Győző a ciszterciek fehér fekete habitusában vezényel. ...

Életem nagy ajándéka, amit tőle kaptunk: „a zene nem szórakozás, hanem gyönyörűség és öröm” lett számunkra – ahogy azt ő zene-nevelésről szóló kis tanulmányában írta.

O.Gy,

1942 májusában önálló zenekari hangversenyt rendeztünk az ifjúság majd a nagy közönség számára. Műsora:

1. Haydn: B-dur szimfóniából Menuetto, Finale. 2. Bach Keresztély: D-dur szimfónia. Allegro. Andante. Allegro. 3. Mozart: Andante a D-dur szimfóniából, 4. Mozart: Menuetto az Esz-dur szimfóniából. Szünet. 5. Haydn: G-dur szimfónia. Adagio. Allegro. Menuetto. (Moderato.) Allegretto.

Nagy siker volt. Emlékszem, a befejezés után milyen sokan vették körül a karmestert az egri zenei élet kiválóságai, lelkesen gratulálva. Az Eger újságban *Huszthy Zoltán*, az egri zenei világ vezéralakja írt lelkes cikket a hangversenyről.

„Vasárnap este egészen szokatlan esemény zajlott le a Szent Bernát

NÉHÁNY SZÓ A FÚVÓSZENEKARRÓL

Emlékeim a 1930 – '40-es évekből

Másodikos koromban – 1936-ban – az osztályból hároman kerülünk a zenekarba *Vongrey Gusztáv* szárnykürtös, *Szentgyörgyi Dénes* klarinétos és magam, mint Esz trombitás. Későbbi években még hároman csatlakoztak hozzánk osztályunkból.

Vonzódtam ehhez a hangszerhez, szívesen hallgattam, amint katonák a vasárnapi misére menet a főutcán fújták a Radezki-marsot. Aztán „zenész” társaimtól hamar megtanultam a billentyűk használatát, majd Rássy tanár úr nagy türelemmel segítette a kezdők zenekarba való beilleszkedését. Ötödik osztályos koromban az érettségi után távozó Somodi Jánostól vettem át a mélyszárnykürtöt, amin érettségiig játszottam.

A Szent Bernát gimnázium fúvószenekeara 1936/37-ben

Az iskola fúvószenekeara 1925 januárjában alakult 19 fővel „... mely e rövid idő alatt is vitte annyira, hogy a tornaversenyre már ez a zenekar kísérte ki az iffúságot, az úrnapi körmeneten pedig egyházi énekeket játszott.” – olvassuk a korabeli értesítőben. A hangszereket Werner Adolf apátúr, egyházi személyek és városi tisztviselők adományából vásárolták. Az évvégi iskolai értesítő rendszeresen feltüntette a zenekar létszámát, ami 24–28 fő körül alakult. A zenekar vezetője a kezdetektől Rássy Paulin számtan-fizika tanár úr volt, aki egyben az énekkart is vezette. A zeneterem 35–44 m²-es volt, a régi épület II. emeleti oldalszárnyán. A szereplésektől függően havi 1–2 alkalommal jöttünk itt össze.

Minden hangszerhez jól olvasható kottafüzet tartozott, benne Himnusz, Szózat, Magyar Hiszekegy, néhány egyházi ének és indulók.

Első sorban a gimnáziumi rendezvényeken szerepeltünk:

Okt.6: Himnusz. Szózat... Gyászinduló.

Szent Imre ünnepe: egyházi énekek és spanyol zene.

Szent Bernát, iskolánk égi pártfogójának ünnepségén – május 20-a körül – egyházi zene.

Évvégi tornaünnepségen a mozgásos szabad gyakorlatokhoz nyújtottunk zenekari kíséretet. Ballagáskor folyamatosan „fújtuk”: „Ballag már a vén diák”-ot.

1938-tól – az ország-gyarapodás éveiben – bővültek a szerepléseink.

Felső-Magyarország egy részének visszacsatolása alkalmával ünnepélyes szentmise és Te Deum, ahol Palos Bernardin igazgató úr hazafias prédikációt tartott. Ezt követően a fúvós zenekar vezetésével a nemzeti, a gimnáziumi és a cserkész zászlóval teljes díszben az Országzászlóhoz vonult az ifjúság koszorúzásra.

Március 15.-én Kárpátalja visszacsatolása napján az ünnepségen Himnusz, Szózat, majd a zenekar indulókat játszott.

Az országzászlónál Rássy tanár úr vezényli a térzenét

Május 21.-én az Országzászlónál a ciszterci gimnázium adta a díszőrséget. Több mint 200 magyar-ruhás tanuló képviselte 3 szakaszban az intézetet. A zenekar térzenét adott, majd az ifjúság díszmenetben elvonult a zászló előtt. Ez a szereplés évente – kisebb létszámmal – ismétlődött.

Észak-Erdély visszacsatolásakor hamar megtanultuk az „Elhangzott a szó” c. indulót.

A Koháry István cserkészcsapatnál a fogadalomtétel alkalmával is szerepelt a zenekar.

1942 nyarán szentgotthárdi nagytáborba levittük a fúvós zenekar nagyobb részét, Rábakethelyen a hősi emlékmű koszorúzásnál és a főcserkész fogadásánál a díszszemlén szerepeltünk.

A fúvós zenekar szerepe túlterjedt a zenei élmény nyújtásán. Pattogó indulók szolgáltatták a ritmust a gimnázium kivonulásaihoz a nemzeti vagy helyi ünnepségek alkalmával. Rássy tanár úr igényességével és a zenekari tagok jó szándékú törekvésével megközelítettük a katonai zenekarok színvonalát.

A zenekari tagok száma és képessége az érettségi utáni kiválásokkal mindig változott. Ez nem kis gondot okozott a zenekar vezetésének. A háború után már zenekar nélkül maradt az iskola.

* * *

Egy kis adalék:

Ismert volt egy mondás a tanáraink között „szintén zenész”. Ez akkor hallottuk, ha valamilyen csínytevés után faggatták a résztvevőket. A szólas eredete a '30-as évek elején, az évvégi zárókonferencián történtek idejéből való. A tanári testület rostálta a IV. osztályosokat, ki mehet tovább a felső osztályokba. Ekkor három fontosabb zenekari tag eltávolítása is szóba jött. Rássy tanár úr érthetően védte a zenészeket – eredménytelenül. A harmadik név után vette papírjait, felállt és ennyit mondott: „akkor vezessétek ti a zenekart”. Végül is a három személy érettségig velünk maradt.

*

Rássy tanár úr többször hangoztatta, hogy a zenészek általában jó matematikusok is. Annyira szerette a zenekar tagjait, hogy egyszer még egy ártatlan cinkosságot is vállalt értük.

Dániel Ernő mesélte el az esetet. A zeneszobában szívesen gyakoroltak még tízperces szünetekben is,

A fúvószenekar mesterei időnként nem csak a hangszerket fújták, hanem a titokban elszívott cigaretták füstjét is, amit a kályhába terelve igyekeztek eltüntetni. Egy ilyen művelet közepette lépett be egyszer Rássy tanár úr. – „Gyorsan oltsatok el, fiúk, mielőtt még meglátnak bennünket” – szölt megértéssel.

Dr. Erdős László
rubin diplomás erdőmérnök

EGY KISCSEKÉSZ EMLÉKEZIK...

(3. rész)

Ami az őrsi naplóból kimaradt.

Ez a „jó munka” valójában nem kiscserkész korunkban történt. Hivatalosan akkor már nem lehettünk cserkészek. Nem csak a Keselyű őrstagjai, hanem a többi magyar cserkész és vezetőik sem voltak hajlandók, de talán nem is voltak képesek ezt elfogadni, a kommunista terror ellenére sem. Az államvédelmi szervek cserkész vezetőkre csaptak le, különösen a szerzetesrendek vezette iskolákban. Nyomoztak az elbocsátott, még szabadlábban élő szerzetesek után, folytatnak-e titokban ifjúság nevelést. 1951-et mutatott a naptár.

Ilyen körülmények között került sor arra a kalandos, veszélyes tetre, melyet kiötlője „anyag mentési kísérlet”-nek, AMK rövidítéssel – nevezett el. Az ötlet az előző részekben már kellően bemutatott Levente atyától származott. Végrehajtói is ismertek az előző részekből: Levente atya maga is tevőlegesen, aztán Simonyi Pista, aki nélkülözhetetlen cserkész ezermester és minden szerepét töltötte be, valamint két bús, reményvesztett 15 éves volt ciszterci diák és cserkész, Juhász Anti és jómagam. Kettőnk nem vettek fel első gimnáziumba, „osztályidegenek” voltunk. Anti édesapja „horthysta rendőr”-ként szolgált, az én édesapám papi szabóként és sekrestyésként a „klerikális reakció szekerét tolta”. Ilyen szép vádak szerepeltek káder anyagunkban.

Az AMK részletes kidolgozását Levente atya végezte. Ő ekkor már egy szerény albérleti szobában húzta meg magát. A ciszterci templomban nem is misézhetett. Tudta, ha sürgősen nem tesz valamit, oda lesz minden a megmentendő „anyagok”-ból.

Mik is voltak ezek az „anyagok”? A Koháry István Cserkész Csapat még megmaradt, és – feltehetően még fel nem fedezett – darbjai: sátrak, sítalpak, kötelek, tábori balták, fűrészek, bográcsok, főző edények, térképek, iránytűk, tájolók, leadott naplók, cserkész könyvek, kiadványok, emléktárgyak, fényképalbumok.

Ha már ezek raktárát a rendházat és iskolát elrablók megtalálták, akkor nem csak óriási anyagi veszteség keletkezik, hanem súlyos veszély is leselkedik mindazokra, akiknek fényképeit megtalálják.

Juhász Antival mi ketten nem tudtunk arról, hogy Simonyi Pista (közismert nevén Tyityike) és Levente atya több hetes tüzetes felderítést bonyolítottak le, majd ketten egy életveszélyes főpróbát is tartottak. Építészeti szempontból a templom oldalához hozzátapadt a rendház oldala és az iskola falának egyik része. A templom harang nélküli tornyának aljában ajtónyi nyílást vágtak annak idején, átjáróként a rendházhoz. Az átjáró után jó nagy raktárba juthattunk. Ez volt a cserkész felszerelések raktára. Kérdés: van-e még ott valami.

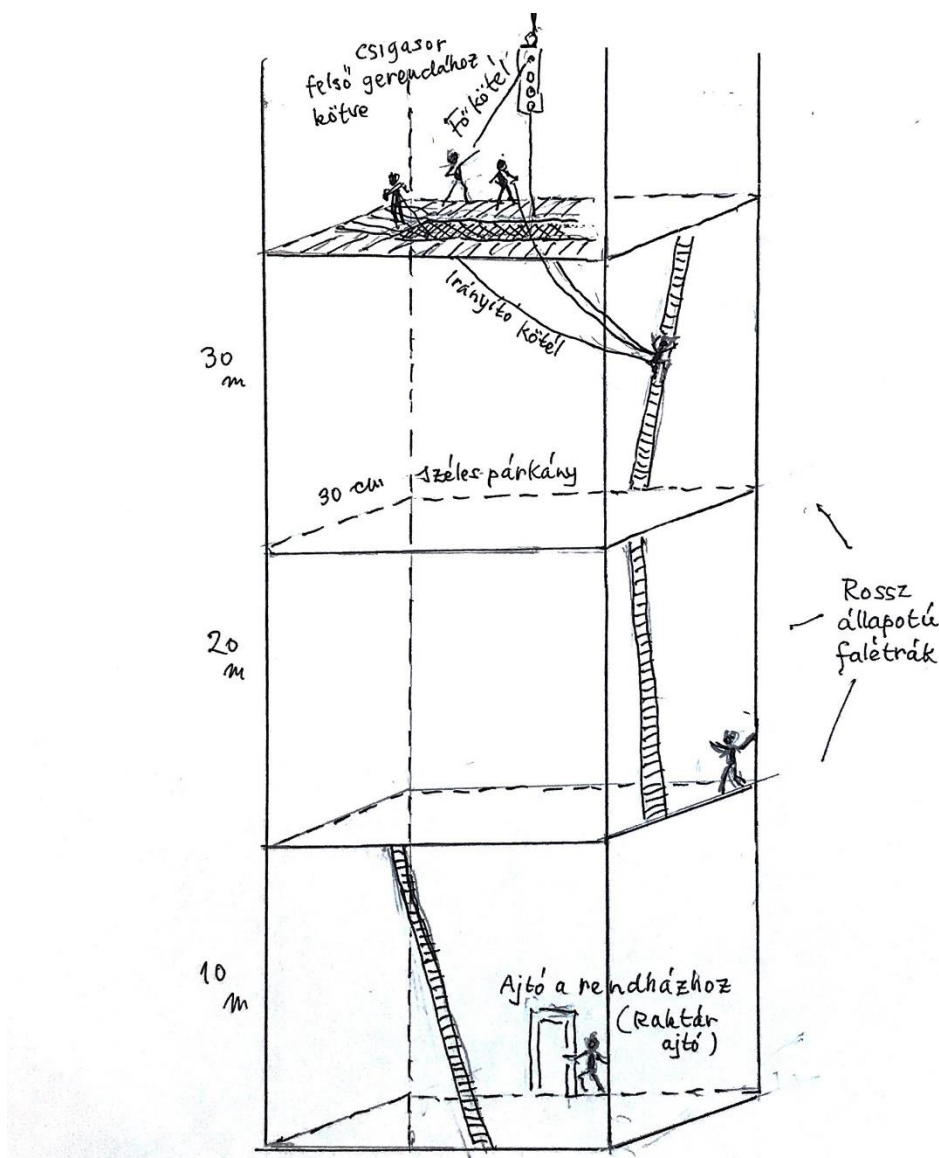
Kérdezhetné valaki, mi volt itt a probléma? Le kellett menni a harang nélküli „néma” vagy „vak” torony aljába, és a zárt ajtót kinyitni, kifeszíteni, ha kell. Ennyi az egész. Ennyi lett volna, ha: a vak toronyban az emeletek úgy kiépültek volna, mint a „hangos” toronyban. De nem voltak emeletek, csak a legfelső szint készült el hatalmas gerendákból és azokat befedő hajópadlóból. A közepén hatalmas nyílással. Onnan lenézve a torony hatalmas mély kút képét mutatta, 30 méter mélyen a vastag por réteg borította fenekével. Oda kellett lejutni. Az emeletek helyét 30 cm széles kő peremek mutatták. A peremekre egy-egy régi, keskeny fa létra, ki tudja, milyen állapotban, vezetett le.

Levente atya és Tyityike lázasan dolgoztak, mint „botcsinálta alpinisták”. Köteleket szereztek be és csigákat, osztálytársunk, Dombaróczky Náci szüleitől, akik szőlősgazdák voltak (amíg kuláknak nem nyilvánították őket is), így kötelekkel, csigasorokkal tudtak segíteni. A kötélfonáskor még a lecserélt templomi örökmécs erős, hosszú fonott kötelét is felhasználták. Levente atya még „beülős” ereszkedő hevedert is készített, az osztrák-magyar Zsigmond Emil könyvéből, az „Alpok veszélyei”-ből kimásolva.

Juhász Anti és én eközben éltük keserű napjainkat. Mihez kezdjünk, ez járt a fejünkben. Milyen szakmát kellene választanunk, hiszen csak szakiskolában folytathatnánk, ha azt megengednék. Ha azt sem, akkor marad a szakképzetlen segédmunkás az újjáépítéseknél, hidak helyreállításánál, útépítésnél.

Megélhetésünket valahogyan biztosítanunk kellett, hiszen egyikünk apjának sem volt állása. Mindkét családot a gyerekeik tartották el, Antiékat még a falusi nagyszülők is segítették. Nekünk már nem éltek nagyszüleink.

Reggelente vállunkon fűrészbakkkal és fűrészszel, kezünkben baltákkal indultunk egy-egy családi házhoz tűzfát fűrészelni, hasogatni. Később az erdészetnél a földmérő mérnököknek húzogattuk a mérő láncot, cipeltük a műszereket, sátrat, élelmiszerkészletet. Emberek és teherhordó öszvérek voltuk egy személyben.

A szerző vázlat

Egyik nap Levente atya a titkos híradási láncon hívott magához mindkettőnket. Feltárta előttünk a tervet és a már megtett lépéseket.

Mi csak ültünk és éreztük, hogyan kezdenek égnek állni hajszálaink, miközben fejbőrünk egyre zsugorodik. A java még hátra volt: ha kiderült, mit tettünk vagy tetten érnek bennünket, azzal jár, hogy Levente atya súlyos büntetésre számíthat Simonyi Pistával együtt, mi pedig a fiatakorúak börtönébe kerülünk. Ha netán baleset is történik, egyikünk lezuhan, az atya legkevesebb életfogytiglani büntetést kap.

Az is kiderült, hogy a leereszkedést már kipróbálták. Az egyedüli biztosító Pista volt, az ereszkedő meg Levente atya, aki sikeresen bejutott a raktárba. Még mindent érintetlenül talált. Elhozta a fényképalbumokat és jó néhány írásos anyagot. A raktár mindkét ajtaját kulcsra zárta és a kulcsokat el is hozta.

Simonyi Pista, aki természetesen részt vett az eligazításon, ránk nézett:

– Az atyának és egyben a megmaradt cserkész közösségnek nincs más választása, vissza kell szerezni anynyit, amennyit csak lehet. Rátok gondoltunk. Akik iskolába járnak, nem vehetnek részt a hiányzás miatt, mert délelőtt kell cselekednünk. Meg ők esetleg nem tudnák megállni, hogy el ne kotyogják a hőstettet.

Levente atya csak ezek után szólt néhány szót. Most láttam az arcán először két mély ráncot és fáradtságot:

– Minden felelősség az enyém Isten előtt, szüleitek előtt, a földi ítélőbíróság előtt.

Antival összenéztünk. Két naiv, 15 éves hős, 1951-ben, akik az 1848-as pirossapkás honvédek egyenruhájában az utolsó csatába indulnak az oroszok ellen. Már akkor is az oroszok... Ebből nem maradhatnak ki!

Vállaltuk. Mind a négyen letérdeltünk, csendben kértük a Mindenhatót, világosítsa meg elménket, hogy meglássuk, helyesen tesszük-e, amit megteszünk.

Másnap az egyik cserkész társunk szüleihez mentünk fát fűrészelni. A család Levente atyát is jól ismerte. A favágás jó alkalmat adott az előttünk álló nagy feladat egyes részeinek gyakorlására. Így aztán felpróbáltuk a „beülős”, ereszkedő hevedert és gyakoroltuk a favágó csomó megkötését a még szét nem fűrészelt fahasábokon. A toronyban majd nem piszmoghatunk kötözgetésekkel. Nehéz sátrakat, síléc kötegeket kell pillanatok alatt felhúzzhatóvá tenni.

A nagy nap eljött. A harangtoronyba nekünk kulcsunk volt, ugyanis legtöbbször délben és este nyolckor mi harangoztunk. (Amíg a déli harangszót be nem tiltották.) A „vak” toronyba a harangtoronyból vezetett az átjáró.

Rövid fohász után engem, mint legkönnyebbet engedtek le először. Az eligazításon hallott ereszkedési elmélet a gyakorlatban bizony nem tűnt egyszerűnek. A hevederes főkötél csak a leesés ellen biztosított. Ám ha a 30 cm széles párkányról leestem, a levegőben hintázhattam anélkül, hogy a párkányra visszatérhessek. Ezért a főkötél mellett két másik vékonyabb kötél is követett, amelyekkel vissza lehetett hintáztatni az ereszkedőt, remélve, hogy az ijedségen kívül más nem történt vele. Már az első szint elérése sem volt egyszerű. Fentről ugyan létra vezetett oda, de kötél biztosítás nélkül a létrát sem volt mód megközelíteni. A következő létráig kb. 7–8 méter hosszú út vezetett, 30 cm-es párkányon, fogódzkodó nélkül, és még egy sarok is útban volt. Ott megálltam, a szívem legalább 150-es sebességgel zakatolt. A hátamat a sarokba szorítottam, behunyt szemmel harmincig számoltam és megnyugtattam a fentieket, minden rendben.

A létrák nem egymás alatt álltak, elmozdíthatatlanná tették vasékkal falba ágyazva. Valamikor a párkányon úgy járhattak, hogy a falban vasgyűrűkön áthúzott lánc kapaszkodók segítették a párkányon ügyeskedőt. Úgy sem lehetett könnyű. Most azonban a vasgyűrűknek csak a helyük látszott, egy-egy mély lyuk, ahová a fél tenyerem befért. Ennyi volt a kapaszkodó. A többit a körmök igyekeztek pótolni.

Lemásztam a második létrán, bal tenyeremben jókora szálkával. Éppen arra gondoltam, de jó a gyíkoknak, főleg a tapadó korongos lábúaknak, amikor Simonyi Tyityike kérdése visszhangzott a toronyban:

- Tibi, jól vagy? Nem tudsz egy kicsit gyorsabban... No, ez már több a soknál! Nagyon mérges lettem.
- Csend legyen! Nagyon visszhangzik! Meghallhatják! – kiáltottam vissza.

A harmadik létráig csak 6–7 méter „párkányút” vezetett. Ha most esem, csak 10 métert repülök, a halálhoz éppen elég, főleg, hogy azt sem tudom, a sötét torony vastag poros alján mire esem.

Leértem és rohantam kinyitni az ajtót. A kulcs az övemre kapcsolva tette meg velem az ereszkedést. Gyorsan meggyőződtem, a raktárban nincs senki és jeleztem, jöhet Anti.

Felhúzták a hintáztató köteleimet, meg a főkötélet, pedig az egyikken már néhány sátrat is küldhettem volna. Simonyi Pista annyira örült, hogy épségben leértem. Boldogságában azonnal felhúzza a köteleket, amiért Levente atyától szigorú „letolást” kapott.

Juhász Antinak már könnyebb dolga volt, legalábbis én úgy gondoltam. Biztos lehetett abban, hogy túl lehet élni, hiszen már nem csak Levente atya élte túl, hanem én is. Észre sem vették a leereszkedésemet, a raktárban sincs senki.

7Nem volt neki könnyebb. Magasabb és kb. 10 kilóval nehezebb testet hordozott, ezért a párkányokon bizonytalanabban mozgott. Az utolsó párkányról le is esett egy félelmetes kiáltással, de az szégyellje magát, aki ezért őt elítéli. Hamar visszahúzták a párkányhoz és utána már bátrabban leért. Én is segítettem a húzásban, mert Antinak a jobb bokájára kötötte Levente atya az egyik hintáztató kötelet és az egészen lelógott a torony aljáig, így a már odalent levő is segíthette az irányításban.

Több órán át kötöztük a küldeményeket a két hintázó kötéltre. Az iszonyú portól és a félelem izzadságától már nem mertünk egymásra nézni, nehogy nevetésbe törjünk ki. Úgy festettünk, mintha iszapban birkóztunk volna ruhástól.

A felfelé párkányozást nem vállaltam. A jól végzett munka végén essek le? Nem szégyelltem bevallani, nagyon féltem egész úton lefelé. Anti sem akarta, ő még azt is felvetette, hogy a raktárból óvatosan kiszökik a rendházba, aztán majd onnan az utcára. Ám ezt egyszerre saját maga elvetette, hiszen nyakig sárosan, porosan biztosan feltűnt volna az épületben is, meg az utcán is.

Mindkettőnk felhúzták a torony legaljáról. A sorrendet most is tartottuk, én voltam az első. Antit már hárman húzhattuk.

A jogos zsákmányt több fordulóval átcipeltek a harangtoronyba, onnan a kórusra. A sítalpak közül sok került az orgonasípok alsó, szekrénnel fedett házába. A sátrakat néhány héten belül Levente atya eltüntette. Mondta, nem árulja el, így mi sem tehetjük, ha netán vállalatunkra kerülne sor. Nem is bántuk. Ha táborozni mentünk az atyával, mindig előkerült annyi sátor, amennyi kellett.

A hurcolkodás után Anti és én a harangtorony alján maradtunk. Simonyi Pista két vödör vizet, törülközőket, portörölő rongyokat, ruhakefét, szappant hozott a sekrestyéből. Segített a ruhánkat rendbe tenni, amíg mi ketten

vizes törülközőkkel fürdettük egymást. Az ingek és trikók reménytelennek látszottak. Pista a veder koszos vízbe nyomta ezeket és eltűnt velük. Visszajövet annyit kért, várjunk egy fél órát.

Addig mi kedvenc helyünkre másztunk. Az első emeleti toronyablakba, ahová csak a harangkötélen lehetett felmászni. Mászás után a kötelet felhúztuk. Senki sem sejtette, hol vagyunk. Onnan bámultunk le, a Fő utcára.

Simonyi Tyityike karján két-két tisztára mosott inggel, trikóval tért vissza. Ki is voltak vasalva. Az áldott emlékü Mária néni mentőangyalként látott el minket ezzel a csodával. A hatalom csak két személyt tűrt meg templomszolgaként: az idős Visy bácsit sekrestyésként és Mária nénit takarítóként. Ők egész nap a sekrestyében éltek, ahol a legszükségesebbekkel berendezkedtek. Ők és dr. Debreczeni Sixtus atya, plébános, néhány idősebb hölgy meg 8–10 ministráns fiú, közöttük mi is és volt cserkész őrsi tagtársunk, ennyien jelentettük abban az időben a ciszterci templomot.

Az elkövetkező évek szétszórtak bennünket. Érettségi után, – egy év vesztéssel vettek fel mindkettőnket középiskolába – kettőnket megint csak nem vettek fel egyetemre. Egy dolog volt biztos az életünkben, ami két-három hetente előjött még évekig: az álom, melyben a félhomályos toronyban reszkető lábbal állunk a kétarasnyi párkányon.

Évek hosszú során több hírforrásból is értesültem arról, hogy Levente atya még több „illegális” táborozáson tanította, nevelte fiait, lányait. Fényképeket is láttam, rajtuk a jellegzetes gúla sátrakkal, melyeknek védő ponyvája alatt jómagam is sokszor aludtam. Volt cserkész társaim, régi és mostani ciszterci diák lelki társaim, ha láttok még valahol e sátrakból, gondolatok e kalandos útjukra is.

Dr. Húsvéti Tibor
a 213. sz. Koháry István cs. cs.
Keselyű őrsének volt krónikása

A Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium tanulóinak munkáiból

Iskolánk két kitűnő tanulójának pályázati munkáját közöljük Kovács Ottó tanár úr ajánlása alapján újságunkban. Sajnos lapunk szűkre szabott terjedelme nem tette lehetővé, hogy a teljes szöveget közreadjuk.

Kovács Eszter Éva 12.cny osztályos végzős és **Simon Réka** 11.k osztályos tanulók figyelemreméltóan érdekes témát választottak, melyet alapos forráskutatás után igényesen dolgoztak fel.

Az *1878-ik évi egri árvízről* szóló dolgozat témája talán felidézi bennünk Eger utcáin látott „árvízjelző” kis márványtáblákat, de valójában nemigen ismerjük ennek a tragikus napnak a történetét. Kovács Eszter dolgozatából azonban nem csak az eseményt ismerhetjük meg, hanem vizsgálja annak földrajzi, meteorológiai vonatkozásait és részletezi a szomorú következményeit, társadalmi hatásait. A dolgozat korabeli képeket is tartalmaz, igen gazdag a forrásanyaga.

Misztótfalusi Kis Miklós „Mentség”-ről szóló tanulmány meglehetősen ismeretlen területre visz bennünket. Bizony – ezt több korombéli öregdiák társamtól tudakolva is mondhatom – Misztótfalusinak nevén kívül mást nem tudtunk róla. Ezért is dicséretet érdemel a témaválasztás. Érdekes ezzel kapcsolatosan, amit *Kodály Zoltán* írt a patinás Magyar Szemle 1940. novemberi számában. „... Már csak ízes erdélyi nyelve miatt is méltó olvasásra... De nyelve jelentőségét messze meghaladja tartalmáé. Nem egy magánember sorsa, hanem egész művelődésünk számos fájdalmas, máig megoldatlan problémája tárul elénk megrázó, őszinte emberi vallomás formájában. ... A »Mentség« egyes részleteit iskolai olvasókönyvekbe kellene felvenni. Hadd tanulja ebből is a jövő nemzedék, mily országromboló destrukció a tehetség üldözése, elnyomása.” – Bizonyára okos tanári szó hívhatta fel erre a témára figyelmét. Igen gazdag forrásanyagot használ, az eredeti pályaműhöz szép képanyagot is mellékel.

Reméljük, hogy az internetnek köszönhetően majd a teljes szöveg is hozzáférhető lesz.

Köszönet a tanáraiknak is, akik őket segítették.

KOVÁCS ESZTER ÉVA: A VÉGZETES NAP EGERBEN – *Árvíz, 1878. augusztus 31.*

Kovács Eszter Éva 12.cny osztályos végzős tanuló, 9 éves gimnáziumi tanulmányai során kitűnő tanulmányi eredményeket ért el. A tavalyi tanévben #HowMyCatHelpsMe címűpálya művével nyerte az MMM-díj (Matheidesz Mária Minőségi-díj) diák kategóriájának fődíját. 2019-ben Magyarországot képviselte az amerikai külügyminisztérium támogatásával, a berlini fal 30. évfordulójának alkalmából szervezett „1989 Anniversary Exchange” kulturális és történelmi csereprogramban, Európában és az Egyesült Államokban. E tanévben a **Cultura Nostra történelemverseny döntőjére írt pályaművéből közlünk részleteket.**

Lapzártakor érkezett a hír: Kovács Eszter Éva pályázata a tíz legjobb között végzett! Gratulálunk!

EGER ÁRVÍZVÉDELMI RENDSZERE

Eger városát már évszázadok óta városfal védte, melyen a török hódoltság nyomai erősen meglátszottak. A meghiúsodott városfalat azonban nem javították ki, sőt, éppen ellenkezőleg: Eszterházy Károly egri püspök (ur. 1762–1799) (3. ábra) utasítására egyes részeit lebontották, máshol engedélyezték a beépítését. Az 1757-es árvíz példájából okulva és az újabb szerencsétlenség elkerülése végett Eszterházy nagyszerű tervvel állt elő. 1770-ben egy olyan védelmi gátat álmodott meg, mely a város északi bejáratánál állva, a Cifra-kapu szerepét átvéve mindig pontosan annyi vizet engedne be a patak egri szakaszába, amennyit a meder még biztonságosan le tud vezetni. Emellett Eszterházy a gát alatt és a várost kívülről határoló szakaszokon – amennyiben ez lehetséges volt – igyekezett a medret is kiegyenesíteni. Ez azonban a nagy középületek elhelyezkedése miatt

6. ábra: A Posuerunt In: Breznay I. – Karczos B.: *Egri képeskönyv, Egri Nyomda, 1937, 70. p.*

csupán a városfalon kívül volt lehetséges.¹ A védgát terveit Zathureczky Sándor egri geometra készítette el, a kivitelezés pedig Povolini János kőműves nevéhez köthető. A 10 éven át tartó építkezés eredménye egy 4,74 méter magas, 3,79 méter széles és 240 méter hosszú védmű lett, melynek alján két nyílás volt megfigyelhető. Ezek segítségével tudták szabályozni a mederbe érkező víz mennyiségét. A gát tetejére egy nyitott kápolnát is terveztek, melyben egy vészjelző harag is helyet kapott. A kápolnában három szobor díszelgett. Középen a kis Jézust tartó Mária, mellette Nepomuki Szent János, a hidak védőszentje és Szent Mihály arkangyal, Eger város védőszentje álltak.(5. ábra) A gáton egy latin feliratos kőtábla is díszelgett: „Posuerunt me custodem...”, így hivatalos neve

¹BREZNAY Imre: *Eger a XVIII. században*, első kötet, Egri Nyomda Részvénytársaság, 1995. 41–42. p. – A szerző helytörténész hosszasan ír arról, hogy ezen intézkedések a patakmeder közelében lakó, valamint földbirtokkal rendelkező lakosok között számos konfliktust szültek, hiszen egyes telkek mérete jelentősen nőtt.

Posuerunt lett, az egriek azonban csak „nagy masinának” nevezték.² A gát megépülését követően a fentebbi idézettel áldották meg 1781. május 22-én, amely az azt követő évtizedekben hősiiesen állta a víz erejét.³ Több katasztrófát is megakadályozott, ezek során azonban kisebb mértékben megrongálódott, Fischer István érsek (ur. 1807–1822) 1813-ban javíttatta ki a hibákat.⁴ Fáradozásai azonban hiábavalónak tűnnek, hiszen – ahogy azt a későbbiekben látni fogjuk – az ember pusztító és kapzsi hajlama a Posueruntot se kímélte. (6. ábra)

A „VÉGZETES NAP” ESEMÉNYMENETE

„Néhány napja csak, hogy ünnepet ültünk, — városunk egyik jeles fiának emlékünnepe — örültünk és lelkesedtünk; s habár ez örömet csakhamar egy fájdalmas búcsúzás gyásza váltotta fel, (...) mégsem veszítettük el reményünket (...). De akkor még sejtelmével sem bírtunk annak, mit a következő napok hozandnak. Senki sem gondolta, hogy egy oly nap küszöbén állunk, 'mely megfosztand vagyunktól, el fogja temetni sok évi fáradozásaink kiérdemelt gyümölcsét, siralmat s kétségbeesést hoz ránk, s mint az ellenséggel való nyílt, férfias harcz az abban szerencsétlenül járt hadfinak a mankót, úgy sokaknak közülünk — egy alattomosabb ellenséggel való kétségbeesett de hiábavaló küzdelemben — a koldusbotot adandja kezébe.”⁵ A szövegrészlet egy ellentmondás segítségével vezet rá az esemény tragikus hangulatára. Kezdetben az ünneplő, vidám Egerről tudósít.⁶ A derűs atmoszféra azonban hirtelen borússá, könnyessé válik. Megérkeznek a behívók a boszniai frontra. Ekkor még a fiaikat könnytengerben búcsúztató édesanyák sem hitték, hogy sorsuk hamarosan még rosszabbra fordulhat. Pedig a mélypont csak ezután következett. Elérkezett a nap, melyet a korabeli újság „végzetes napnak” nevez.

Augusztus 30-án este még sejteni sem lehetett a következő órák szörnyűségét, az újságokban a tiszta égen ragyogó csillagokról olvashatunk. Az égbolt azonban egy szempillantás alatt elsötétült, és este 10 óra felé az első villámcsapások – mint vészjelző madarak – megjelentek az égbolton. Égi háború hallatszott, de csak messzi távolból, veszélyt legkevésbé sem sejtette magában. Feltételezhető azonban, hogy a tragédia már itt elkezdődött, hiszen az Eger-patak vízgyűjtő területét már elérte a vihar, a csehi és a szarvaskői völgyön már megindul a víztömeg a város felé. Egerben az éjszaka közel eseménytelenül telik el, hiszen a vihar csak hajnali 3 órakor éri el a város térségét. Ekkor azonban, még a Nap ébredése előtt, vészharangok hangja ébreszti az egri polgárokat, ahogy a patakából lezúduló ár eléri a Posuerunt falát. Hiába azonban a vészjelzés, a lakosság nem vette komolyan a közelgő veszélyt, hanem bízva a gátban, s annak ellenállásában, felvette az aznapi munkát. Senki sem gondolta volna, hogy a Posuerunt pillanatokkal később szobrostól, harangostól örökre feladja a harcot. „Egy iszonyú roppanás hallatszott, és a majdnem másfél öl vastagságú fal alá bukott a fölötte elrohanó árba s most már bősziült erővel rontott a belvárosnak. — „Jön a víz, jön a víz!” hangzott ezer torokból”.⁷ Másodpercekkal később a kizúduló víztömeg már a kisváros történelmi utcáin kereste útját. Világosan látszik, hogy a város lakóinak a Posuerunt ledőlését megelőzően lett volna lehetőségük – legalább elővigyázatosságból – felkészülni egy esetleges árvízre. Ehelyett azonban mindenki szokás szerint végezte dolgát, akinek pedig éppen semmi dolga sem akadt, felkereste a Posueruntot, hogy saját szemével megnézzék, miért konganak a vészharangok.

A következő események már igazán tragikusnak számítanak. A víz fél 6-ra az egész belvárost ellepte, 1,26 métertől 3,25 méterig terjedő magasságokat ért el.⁸ Házak omlottak össze a hatalmas nyomás alatt, melyeknek lakói csak gyorsaságuknak köszönhették menekülésüket. Senkinek sem volt ideje magán kívül bármit is menteni. „A boldogtalan vidékekről jövő első jajkiáltásokat, (...), mindenki túlzottan tartotta, mert hát lélektani tény az, hogy a sújtott ember a csapás súlya alatt mindent sötétebb színben lát.”⁹ Herman Ottó – aki saját rokonai révén az ugyanazon napi miskolci tragédiában maga is érintett volt – saját szemével akart meggyőződni a pusztulásról szóló híresztelések hitelességéről, így mindkét várost felkereste. Későbbi beszámolója és egyéb források igazolják, hogy nem csupán a pillanat hevében tűnt borzasztónak az árvíz. „A víz(...) szilaj

²ÉNEKEK ÉNEKE (Én 1,6): „(...) posuerunt me custodem in vineis, vineam meam non custodivi.” = „(...) a szőlőknek őrizőjévé tettem engem, a magam szőlőjét nem őriztem.” (Károli Gáspár fordítása) Érdekes egybeesés fedezhető fel az idézet második fele és a Posuerunt későbbi sorsa között, akár jövendölésként is értelmezhetjük.

³ A Posueruntról: HAVAS-HORVÁTH István – ÖSZ Gusztáv: *Egri árvízjelző táblákról*, Hevesi Szemle, 1984. és Eger hídjai In: *Hidak Heves megyében (Hídtörténeti kiadványok)*, Egyedi hídleírások: Eger, 1998, 129. p.

⁴ Ezen árvizek időpontjai: 1813. szept. 11., 1814. febr. 22., aug. 15. – BREZNAY Imre: *Eger a XIX. században*, Dobó István Vármúzeum, 1995. 83. p.

⁵ EGER XVII. évfolyam, 1878. 36. sz. szept. 5. 281. p.

⁶ 1878. augusztus 25-e Vitkovics Mihály, híres egri irodalmár születésének századik évfordulója volt.

⁷ EGER XVII. évfolyam, 1878. 36. sz. szept. 5. 281. p.

⁸ BREZNAY Imre: *Eger a XIX. században*, 84. p.

⁹ HERMANN Ottó: A végpusztulás réme. In: *Vasárnap Újság*, XXV. évf. 36. szám. 1878. szept. 8. 573. p.

kedvében körbe forgatta a hátán úszkáló és általa felszaggatott hidaknak súlyos gerendáit és az Eger patak mentében lévő malmok kerekeit, s hogy a kép tarkább legyen, ki-kiragadott a házakból egy-egy bútor-darabot, egy kaput, egy ajtót és hogy élő lény se hiányozzék, a megfojtott állatok közül is számosat.”¹⁰ Akik szerencsések voltak – és otthonaikat nem mosta el a víz – sem nyugodhattak meg. Ameddig a vízszint emelkedett, a földszinti, majd az emeleti lakók is a padlásra kényszerültek. Azonban az önzetlen segítség még ebben a kritikus helyzetben sem maradhatott el. Akik tudták, az emeletről kötéllel mentették a vízben rekedt embereket. Kotriba Nándor, Rotschild Armin, Rosenberg Miksa, Végh Gerő, valamint Bene Geiza és Amália és Káló János városi hajdú saját életük kockáztatásával 8 embert mentettek meg a vízbefulladásától,¹¹ így a katasztrófa – annak mértékéhez viszonyítva – kevés emberáldozatot követelt. Az alacsony halálozási számokhoz hozzájárult az egri irgalmas rend perjelének, Jakuhovits Rupertnek és társainak alázatos és fáradtság munkája, akik a földszinti fekvésű kórházból a betegeket még a víz hatalomátvétele előtt sikeresen kimenekítették.¹²

Ugyan a dühöngő természet viszonylag kevés emberéletet oltott ki, mégis ezeket tett teljesen tönkre. Évek, évtizedek munkáit s vagyonát temette sárga iszap alá. A víz akár plafonig elárasztotta a kereskedők földszinti boltjait, elsodorva vagy eltemetve minden értékes portékájukat. Családok megélhetése, kereskedők kincsei estek a víz áldozatául, mely az egész város területén alapos pusztítást végzett. „Az áradás alatt városunk, borzasztóan nagyszerű képet nyújtott, olyat a melynek láttára az emberi szív elszorul s a gyengébb lélek a kétségbeeséssel vivődik.”¹³ (7. ábra)

7. ábra: Eger belvárosa az árvízvető napokban (Klöz György, 1878)

<https://egriugyek.hu/eger-ugye/megtalaltak-talan-a-legregebbi-ismert-fotot-egerrol-141-eve-keszult-az-arviz-utan>

Kistálya közötti vasúti sínek töltésének megrongálódásában kereshetjük.¹⁶ A hivatalban tárolt levelek közül egy sem maradt meg. A vasút példája is bizonyítja, hogy az árvíz Eger városfalán kívül is komoly károkat okozott.

A magas vízállás szerencsére nagyon rövid ideig tartott. A víz halmozódásának oka ugyanis az Érsekkert déli fala volt, amely – mint egy mederben – Egerben tartotta a vizet. 7 óra tájékán azonban nagy hirtelenséggel felmondta az is a szolgálatot, s szempillantások alatt kieresztette a vizet a városból, amely innentől szabad utat kapott Maklár felé. A lentebbi szakaszokon a magas vízállás nem jelentett akkora fenyegetést, hiszen a meder lényegesen szélesebb volt. Így a víz gondtalanul futott le a torkolat felé, 9–10 órára járhatóvá téve a város megviselt utcáit.¹⁷

Az elárasztott boltok mellett a gyógyszeráraknak sem kegyelmezett meg a víz akarata, ellehetlenítve ezzel az árvízvető követő megbetegedések szakszerű ellátását. A legnagyobb kárt a Minorita-templom és annak zárdája szenvedte. Talaja 1,5 lábíg alásüllyedt, valamint a zárda talaja ki is lyukadt, az egész belső teret undorító iszap lepte el. Az épület patakhoz közelebb eső oldala pedig szerkezeti károkat szenvedett, repedéseit veszélyesnek nyilvánították.¹⁴ Az árvíz következményeként a postai szolgáltatás kettő napig egyáltalán nem üzemelt¹⁵, melynek egyik okát a postahivatal teljes elárasztásában, másikat pedig az Eger-

¹⁰ EGER XVII. évfolyam, 1878. 36. sz. szept. 5. 281. p.

¹¹ EGER XVII. évf., 1878. 39. sz. szept. 26. 306. p.

¹² EGER XVII. évf., 1878. 39. sz. szept. 26. 306. p.

¹³ EGER XVII. évf., 1878. 36. sz. szept. 5. 281. p.

¹⁴ EGER XVII. évf., 1878. 36. sz. szept. 5. 282. p.

¹⁵ A Magyar Posta Eger, Széchenyi István u. 22. alatti épületének homlokzatán olvashatóak szerint az első egri postaállomás 1550. december 19-én kezdte meg működését (Magyarországon egyik elsőként), melyre a török támadások elleni védekezés miatt volt szükség. A hódoltság átvészélése után ez is a víz áldozata lett.

¹⁶ BREZNAY Imre: Eger a XIX. században, 85-86. p.

¹⁷ BREZNAY Imre: Eger a XIX. században, 85-86. p.

TÁRSADALMI HATÁSOK

A vészbizottság és a budapesti segítség

Az egri polgármester, Tavassy Antal,¹⁸ még az árvíz napján a 4260 sz. végzéssel saját elnöklete alatt vészbizottságot hívott össze, melynek feladata a nyomor mihamarabbi enyhítése volt. Szeptember 19-ig ez a bizottság 17000 Ft-ot gyűjtött össze.¹⁹ A segítő szándék nem csupán a városon belül volt jelen – ebben az esetben talán elég se lett volna – hiszen a városiak többségének nem maradt jelentős vagyona, mellyel az újjáépítést segíthette volna. Országos összefogás történt, Magyarország minden szegletéből érkezett önzetlen segítség az árvízkárosultak megsegítésére. A legelső, s az egyik leglényegesebb segítség a fővárostól érkezett, még az árvíz napján. Tavassy táviratban kérte a főpolgármestert, hogy üzenje meg, milyen anyagi feltételek mellett lennének hajlandók kölcsönbe adni a főváros gőzszivattyúit. Táviratára gyors, és meglepő választ kapott. Kamermayer főpolgármester-helyettes egy gőz- és négy kézi szivattyút átengedett a városnak, csupán az úti-költségek megtérítésének fejében. Ezen kívül Krause tűz-ügyelőt és legénységét a következő vonattal Egerbe küldte, akik Kempelen Béla egri tűzoltó parancsnokkal közösen az árvizet követő néhány napon belül megszüntették az omlásveszélyt a legfontosabb épületekben.²⁰ A szivattyúkra legfőképp az egri borvidék pincéi, és a város alatt húzódó, 3 km hosszú érseki pincerendszer miatt volt szükség, melyek közül többet elárasztott a víz.²¹

Társadalmi összefogás és jótékonyági gyűjtések

A katasztrófát követően jótékonyági gyűjtések sorozata kezdődött. Az adományoknak alapvetően két típusa volt: a város számára a kárelhárítást, valamint a magánszemélyek kárainak megtérítését segítők. Ferenc József cs. és ap. kir. Bécsből Rohonczy szárnysegéddel Miskolc számára 5000, Egerbe 3000 forintot küldött, külön kérése volt, hogy 5-100 Ft-os részletekben osszák szét a sújtottak között. A küldöttség a pénzzel már a katasztrófa hírének hallata után fél órával útnak indult.²² A károsultak között is akadtak olyanok, akik annak ellenére, hogy mindenüket elvesztették, saját eszközeikkel próbáltak segíteni másokon. Példaértékű magatartást tanúsított a csak B. H. monogrammal megnevezett lakos, aki a számára megítélt adományt felajánlotta a nála nagyobb kárt szenvedettek javára.²³

Az Eger c. hetilap szeptember 12-én „Hirfűzér.” c. rovatában részletes listát közölt azon jólelkű pénzbeli és cselekedetbeli adományozókról, akik az árvíz által sújtott szegény Egert bármilyen módon támogatták. Az adományok között a pénz mellett megtalálható a kenyér, a liszt, a köleskása és az árpa is, illetve a várostól házadómentességet kaptak az árvízkárosultak. Az egri és miskolci katasztrófa híre a főváros fiatalságát is megmozgatta: a műegyetem diákjai bizottságot szerveztek azon egri vagy miskolci műegyetemi hallgatók megsegítésére, akik olyan mértékű kárt szenvedtek, hogy tanulmányaikat külső segítség nélkül folytatni nem tudták volna.²⁴ Bucsánszky A. és utódai: Rózsa K. és neje budapesti könyvnyomdászok és kiadók a nekik tartozó egri könyvkötőknek és könyvtárosoknak elengedték minden pénzbeli tartozásukat. Stümer Frigyes cukorgyáros minden egri károsult tartozását elengedte, míg más gyárosok ingyen termékeket küldtek az egri kereskedők és iparosok számára.²⁵ A posta vállalta, hogy a segélyezéseket, pl. fehérneműt vagy kötözőszert ingyen szállítja ki, amennyiben azokat „a cs. és kir. hadsereg számára gyűjtött tépés stb. portomentes”²⁶ jelzéssel látják el. Hasonló volt a magyar államvasutak kezdeményezése, az Eger és Miskolc megsegítésére szánt adományokat ingyen szállították.²⁷

¹⁸ A polgármester 1874-től 1887-ig az Egri Önkéntes Tűzoltó- és Mentőegylet elnöke is volt. In: KRISTÓF Ilona – BE-RECZ Anita: Eger ezer éve, Líceum Kiadó, 2020.

¹⁹ EGER XVII. évf., 1878. 38. sz. szept. 19. 301. p.

²⁰ EGER XVII. évf., 1878. 36. sz. szept. 5. 282. p.

²¹ Építtetése Fenessy György püspök nevéhez fűződik, Város a város alatt néven a mai napig látogatható. In: <https://www.eger.hu/hu/varos/tortenelmi-nevezetessegek/varos-a-varos-alatt> (hozzáférés: 2021. március 24.)

²² EGER XVII. évf., 1878. 36. sz. szept. 5. 282. p.

²³ EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 292-293. p.

²⁴ A „Hirfűzér” teljes listája: EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 292-293. p.

²⁵ EGER XVII. évf., 1878. 38. sz. szept. 19. 301. p.

²⁶ EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 293. p.

²⁷ Ezen a kedvezmények azonban csak abban az esetben voltak érvényesek, ha a posta esetében az arra jogosult egyesületeken keresztül, a vasútnál pedig az illetékes hatóságoknak címezve szállítják.

A társadalom salakja – a kincskeresők csoportja és a nagykereskedők

Az események mégsem a jót váltották ki mindenből. Akadtak olyanok, akik a katasztrófában is a haszon-szerzés lehetőségét keresték. Ők – akiket a korabeli média a társadalom „salakjának” nevez – csoportokba rendeződve járták az iszappal borított területeket, értékes portékákért, pénzért kutatva a mocsokban. Nagy tévedés lenne ezek után azt hinni, hogy a tragédiák mindig összehozzák a népet, s önzetlen segítségre ösztönöznek. Az emberi kapzsiságnak sajnos ilyen téren sincsenek határai. „*S hol volt a rendőrség? kérded. A vesztély első pillanatában szétzúllott (...)*”²⁸, csupán az Egerben állomásozó zászlóaljnak volt köszönhető, hogy a kapzsi kincskeresők csoportokat valamelyest mérsékelni tudták.

A nagykereskedők között is akadtak olyanok, aki példátlan hozzáállásukkal lelki szegénységükről tettek tanúbizonyságot. Kánicz fűszerkereskedőnek, aki a végrehajtóbizottság által is elismerten jelentős kárt szenvedett, 1000 forintos tartozása volt a budapesti Hoffman J. nagykereskedőnél. Ő a szegény egri kereskedő kárával nem törődve elindította a végrehajtást, majd a 3 hónapos haladékba nagyon nehezen bele ment. Nála is akadtak azonban szívtelenebbek. A Schlesinger testvérek Nagyváradról kizárólag azzal a feltétellel mentek bele a haladékba, ha a tartozás felét az eredeti határidőre megfizetik.²⁹

Dr. Samassa József érsek atyai szíve

„*A főpásztori és atyai szív e szeretetteljes részvéte, mely (...) a nyomorgók könyeinek letörléséről a nemes lelkek serény készségével ily áldozatosan gondoskodott, városunk polgárai keblében csak a hála és kegyelet érzelmeit fokozhatja azon Jótevő iránt, kinek működése nyomait Egerben a nagylelkűségnek már is annyi tényei jelölik!*”³⁰ Dr. Samassa József, egri érsek (ur. 1873–1912) (8. ábra) munkája külön kiemelendő, jóságáért 1878-ban a város díszpolgárává választották.³¹ A városi károk megszüntetése és az újjáépítés támogatása mellett az egyéni sorsok rendezését is napirendet tartotta. Segítő tevékenysége már az árvizet követő első reggelen kezdetét vette, első pénzbeli adományozóként 1000 forintos támogatást küldött a városi munkálatok fedezésére, és 1500 Ft-os adományt jutatott a városvezetéshez, melyeknek 100 forintos részletekben történő szétosztását kérte a károsultak között, kik hálával és köszönettel fogadták azt.³² A károsultak közül többen segítségkérő levélben fordultak az érsekúrhoz. Izlamer Ágoston, gépvezető az érseki nyomdában, keservesen számol be a családját ért kárról. Háza lakhatatlanná, ruhaneműi ázott ronggyá váltak. Éléskamrájának beomlott fala minden élelmiszerüket maga alá temette. Otthona falain hatalmas repedések találhatók. Hasonlóan másokhoz, a nyomdakasszából kért segílyt a kegyelmes érsekúrtól. (9–10. ábra)...

AZ ÁLDOZATOK ÉS A KELETKEZETT KÁROK

Az árvíznek hivatalosan 6 áldozata volt, közülük 2 gyermek: Hoffman Teréz és János (2 és 6 évesek, testvérpár), Török Erzsébet (18), Szeredi Mária (42) és Likó Károlyné (56). Feltűnő, hogy az adatok között a kisfiút leszámítva férfiak nem szerepelnek.³³ Rajtuk kívül két másik személy vesztette életét az árvizet követő napokban közvetlen annak következményeképp, őket úgyszintén az áldozatok közé soroljuk. Az egyik áldozat személyazonossága ismert: Remenyik E. farmosi birtokos kocsisa volt, aki kocsiját a patak vizében meg akarta mosni. A patakmeder azonban még olyan mértékben iszapos volt, hogy a kocsist két lovával kocsistól elnyelte.³⁴ ...

Az 1878-as árvízi katasztrófa városfejlődési szempontból is nagyon jelentős. Ehhez érdemes egy pillantást vetni a város fejlődéstörténetére. Az árvizet megelőzően a török hódoltságából való lábadozás időszaka éppen csak véget ért, hiszen „(...) ez a város, amelynek neve a Dobó hadi tényei révén szinte európai hírnévre jutott, elhanyagolt és romokban heverő nagy falu volt a török kiűzetése után, a XIX. századba fordulva pedig egyike hazánk legszebb és legvirágzóbb városainak.”³⁵ A 18. század második felében fellendült a város, a céhek és manufaktúrák száma megsokszorozódott, csökkent a szegénységi ráta. Lassacskán begyógyultak a török által ejtett sebek, melyeket az augusztusi ár néhány óra alatt csontig feltépett.

²⁸ EGER XVII. évfolyam, 1878. 36. sz. szept. 5. 283. p.

²⁹ EGER XVII. évfolyam, 1878. 38. sz. szept. 19. 302. p.

³⁰ EGER XVII. évf., 1878. 36. sz. szept. 5. 282. p.

³¹ KRISTÓF Ilona – BEREZC Anita: Eger ezer éve, 106. p.

³² EFL AN LyceumTypographia 2169/1878, EFL AN ActaParoch. Agria 216181878

³³ BREZNAY Imre: Eger a XIX. században, 87. p. – A korabeli újságok és a szerző is 6 áldozatról számolnak be, azonban Breznay kiemeli, hogy halotti anyakönyvi kivonatát csak a megnevezett 5 áldozatnak találta.

³⁴ EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 292–293. p.

³⁵ BREZNAY Imre: Eger a XVIII. században, második kötet, Egri Nyomda Részvénytársaság, 1934. 333. p.

VAN-E KATASZTRÓFA EMBER NÉLKÜL?

Az emberi hanyagság szerepe

Az árvizet követő hetekben részletesen vizsgálták, hogy a gát egyáltalán megfelelt-e a ráruházott feladatnak. A legrosszabb esetre vonatkozó számolások azonban azt igazolták, hogy a gát tervezési és kivitelezési szempontból is megfelelő volt, ellen tudott volna állni a víztömeg akár 28 000 kg-os erejének is. A gát szerkezeti nagyszerűségét bizonyítja az is, hogy az árvíz napján nem összedőlt, hanem tövéből kifordult. Ezen szomorú katasztrófa igazolja, hogy az ember környezete iránti nemtörődömsége nem csupán modern társadalmunk jellemzője. A gátat ugyanis földtöltéssel kapcsolták a mellette megmaradt várfalrészlethez, melyet az árvizektől békés időszakban az egri lakosok – ki-ki saját javára – kis darabokban elhordtak.³⁶ Így a fáradságos munkával felemelt védelmi gát szerkezetét fundamentálisan gyengítették meg.

Az árvíz okainak listájában egy elsöre jelentéktelennek tűnő részlet is megbújik: az Érsekkert falának és a patakot Eger déli részén átszelő kis hidaknak nyílásai, melyek kevesebb vizet engedtek át, mint amennyit a meder valójában le tudott volna vezetni. Így a víz útkeresése során több olyan kisebb utcát is elöntött, melyek egyébként nem estek volna az útjába.

A Posuerunt kimerülése mellett az iszaposodás is fenyegető problémává nőtte ki magát, a 19. század közepére az iszap magassága egyes helyeken már az egy métert is elérte. A fenyegető veszélyt Markmüller Károly vármegyei geometra ugyan időben felismerte, és a közgyűlésen több alkalommal is napirenden szerepelt a folyószabályozás kérdése, az emberi hanyagság itt is visszaköszönt, így jelentős lépéseket nem tettek az ügyben. A gáton lévő egyik kicsiny átereszt – melyet éppen a víz áteresztésére építettek – viszont befalaztatták, ugyanis az túl alacsonyan volt, és beleért az iszapos részbe.³⁷

A fentebbi adatokból látszik, hogy az árvíz pusztítása a rendkívüli időjárás ellenére rekonstrukció és komolyabb folyószabályozás útján részben biztosan, de akár teljesen elkerülhető lett volna. Így azonban a természet haragja az emberi nemtörődömséggel karöltve, közös erővel csapott le a már oly' sokat megélt városra. ...

AMI AZ UTÓKOR SZÁMÁRA FENNMARADT

Beszélő utcanevek

Ma az egykori Posuerunt környékén, a Cifrakapu téren nem a gát hült helye fogadja az arrajárót, hanem egy kis hidacska, a Mária utca mentén, melyek nevükben őrzik a hajdani árvízvédelmi rendszer emlékét. Található Egerben emellett Breznay Imre (11. ábra) és Tavassy Antal utca is. Dr. Samassa József érsekről azonban egyelőre nem neveztek el utcát.³⁸

Az árvízjelző táblák

A szemfüles járókelő Eger történelmi utcáit járva különös táblákra lehet figyelmes, melyek az 1878-as árvíz emlékét őrzik. Mind a 19 táblát pontosan, az adott helyszínen 1878. augusztus 31-én mért vízszint magasságában helyezték el. Különleges külsőt kaptak: a vízszint számmal való megjelölése helyett egy szimbolikus, balra mutató nyíl jelzi azt. A katasztrófa időpontja mindegyiken szerepel, azonban egyes táblákon a „vízállás”, másokon az „árvíz” szó szerepel. (12–13. ábra) Anyaguk tekintetében is vannak eltérések: többségük vörösmárványból készült, kivéve a 10., a 13., és a 16. számú, melyek fehér márványból.³⁹ A táblák többsége külső házfalakon, a 17–19. számú táblák viszont beltéren, a vakolatban helyezkednek el. Közülük a 18. és 19. számú táblák a Markhot Ferenc Kórház területén az Irgalmasok Kápolnája Patikamúzeumban, a 17. számú tábla a Városházán volt megtalálható. (14. ábra) 2007-ben önkormányzati rendelet született a táblák védelméről és visszahelyezéséről.⁴⁰ Minden tábla helyi egyedi védelem alá került, melyet az ingatlannyilvántartásba is be kellett jegyezni, és az eltávolított táblákat vissza kellett helyezni. Utóbbi a 17. tábla esetén a Városháza felújítási terveibe ütemezték. A 14. számú tábla az 1975-ben a Knézich Károly u. 11. szám alatti lebontott épületéről a Dobó István Vármúzeumba került, majd később az épület helyén álló kapura helyezték. A 15. számú tábla újra elhelyezése sajnos nem lehetséges, mivel az azt viselő házat a Knézich Károly u. 7. szám alól 1974 őszén lebontották.⁴¹

A táblák kettős feladatot látnak el: az emlékezés mellett figyelmeztetik az utókort a patak erejére, és az emberi hanyagság okozta katasztrófák szörnyű következményeire.

„Jegyezd vele az égre / Örök tanúságul: / Habár fölül a gálya, / S alul a víznek árja, / Azért a víz az úr!”
(Petőfi Sándor: *Föltámadott a tenger*)

³⁶ EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 290. p.

³⁷ EGER XVII. évfolyam, 1878. 37. sz. szept. 12. 290–291. p.

³⁸ A TÁMOP-3.2.4/08/1-2009-0022 „Tudásdepó-Expressz” – [http://beszeloutcanevek.ekt.f.hu/utcanevek\(hozzaferes:2021.február11.\)](http://beszeloutcanevek.ekt.f.hu/utcanevek(hozzaferes:2021.február11.))

³⁹ A 10. sz.: Bajcsy-Zsilinszky utca 6., 13. sz.: Kossuth Lajos utca 26., 16. sz.: Harangöntő utca 3.

⁴⁰ Eger Megyei Jogú Város Önkorm. Közgyűlésének 3/2007. (I.26.) önkorm. rend., melyet a 6/2011. (I.28) önk. rend. módosította.

⁴¹ Az árvízjelző táblákra vonatkozó adatok: 3/2007. (I.26.) sz. önkormányzati rendelet 1. sz. függeléke

SIMON RÉKA:

EGYÉN ÉS KÖZÖSSÉG VISZONYÁNAK ÁBRÁZOLÁSA A 17–18. SZÁZADI MAGYARORSZÁGI ÉS ERDÉLYI EMLÉKIRATOKBAN

Misztótfalusi Kis Miklós: „Maga személyének, életének és különös tselekedeteinek Mentsége, Mellyet az Írégyek ellen, kik a’ közönséges Jónak ezaránt meggátolói, írni kényszerítettett” című művének elemzése alapján*

Simon Réka 11.k osztályos tanuló *Misztótfalusi Kis Miklósról* szóló dolgozatát a történelem OKTV (Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny) második fordulójában írta. Eredeti formában 27 oldalas dolgozatából közlünk részletet.

3. Az egyén és a közösség viszonyának ábrázolása a mű elemzése által 3.1. Támogatói és barátai

Misztótfalusi külföldi tartózkodása során végig visszavágyott hazájába, továbbá számos személy, köztük Teleki Mihály, biztatta hazatérését Erdélybe. Mikor tudomást szerzett arról, hogy a háborús viszonyok csillapodni látszanak, rögtön tervezni kezdte hazaútját, melyre végül 1689 őszén került sor.¹ Hollandiában töltött ideje alatt párfogóinak száma igencsak megfogyatkozott. Korábbi támogatói: Tofeus Mihály és Horti István református püspök és I. Apafi Mihály fejedelem már hazatérte előtt elhunytak. Teleki Mihály sem állt sokáig mellette, ugyanis elesett a zernyesti csataterre

vezető útján, Dézsi Márton nagyenyedi tanár 1691-ben halt meg, Pataki István professzort is a legszükségesebb időben, 1693-ban ragadta el mellőle a halál. Misztótfalusi hamar támogatók nélkül találta magát egy olyan Erdélyben, ahol a helyzet nem kedvezett az ambícióinak.²

Jó barátja, Pápai Páriz Ferenc Nagyenyeden tanított, így az ő támogató közbenjárására sem számíthatott. A főurak közül szinte csak Bethlen Miklós vette pártfogásába, ki felismerte munkájának jelentőségét, biztatta őt a fejlődésre. „Csak lopd el Hollandiának mesterségeit és csináljunk Erdélyből egy kis Hollandiát...” Bár a kancellár pályája során végig mellette foglalt állást, a zavaros államügyek szinte minden idejét lekötötték. De hiába a fentebb felsorolt személyek patronálása, Misztótfalusinak elsősorban a kolozsvári papság és értelmiség elfogadására lett volna szüksége ahhoz, hogy pozícióját bebiztosítsa.³

3.2. Könyvkiadó munkássága

Misztótfalusi Kis Miklós már a legelején tisztázza, hogy ezen mű azok ellen íródott „kik a közönséges jónak ezaránt meggátolói”, továbbá felvezeti a vitairat célját: az ellene felvetett vádak tisztázását. Múltjának rövid ismertetésével felvezeti a narrációt.⁴ Erdélybe való hazatérésének legfőbb célja nem volt más, mint hogy „könyvekkel bővítsé és olcsósítsa a hazát”, mindannak ellenére, hogy az ottani viszonyok kevésbé voltak

* *A Tanulmány előszavából:* Misztótfalusi Kis Miklós talán a magyar történelem egy kevésbé ismert alakja, azonban írásaival és páratlan nyomdaipari kiadásaival örökre beleírta magát az ország művelődéstörténetébe. Legjelentősebb műve „Maga személyének, életének és különös tselekedeteinek Mentsége, Mellyet az Írégyek ellen, kik a’ közönséges Jónak ezaránt meggátolói, írni kényszerítettett” kiemelkedő őszinteségével, írásmódjával a 17. századi emlékirat-irodalom egyik legmeghatározóbb írása. A legtöbb kortársával ellentétben egy örök érvényű problémával néz szembe: az emberi galádsággal és kapzsisággal. Talán épp ez az oka annak, hogy a mai kor embere is együtt tud érezni a jószándékú könyvnyomtatóval – írta a XX. századi erdélyi magyar művelődéstörténet kiváló ismerője, Jakó Zsigmond (*Erdélyi féniks*).

Hátrahagyva a sikert és a megbecsülést, melyet Németalföldön szerzett, hazatért Erdélybe, hogy kísérletet tegyen a nyugat-európai életstílus meghonosítására. Igyekevei már kezdetől fogva nehézségekbe ütköztek, mivel egymaga állt szembe a maradi feudalista társadalommal, mely nem volt befogadó az új eszmékkel szemben. Habár próbálkozásai kudarcba fulladtak, Misztótfalusi egyéni tragédiájával példát statuálhatott a későbbi évszázadok újíto mozgalmainak. – méltatta a népi mozgalom egyik meghatározó képviselője, Főj Géza, a magyar művelődés történetének szakértője – (*Régi Magyarorság – A magyar irodalom története a legrégebbi időkől 1722-ig*).

¹ Dr. Dézsi Lajos: *Misztótfalusi Kis Miklós*. Második könyv VI. rész Magyar Elektronikus Könyvtár.

<https://mek.oszk.hu/05600/05638/html/#d1e2130> (Letöltés ideje: 2021. január 24.)

² Jakó Zsigmond. *Erdélyi féniks*. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1974.35. o.

³ Dr. Dézsi Lajos: *i.m.* Harmadik könyv V. rész

⁴ Jankovics József. *Devotio és desperatio, avagy az ismétlődés szerepe Tótfalusi Mentsége szerkezetének kialakulásában*. In *Ex Occidente...: A XVI. századi magyar irodalom európai kapcsolatai*. Budapest: Balassi Kiadó, 1999.195.o.

jövedelmezőek, mint Hollandiában. Tisztában volt azzal, hogy betűmetsző mesterségére nem volt igény, így ő eleve azzal a szándékkal kezdte el munkáját, hogy könyvnyomtatásokat fog kiadni: „Mesterségem volt nékem másutt olyan jövedelmes, és amelyért nekem polturát sem adtak, úgy látszik, nem is adnak, sőt azt sem tudják, tők-é, vagy turos étek.”⁵

Misztótfalusi nyomdája a felesége, Székely Anna hozományából származó telken, a Torda utcában volt. A hazahozott pénzén, saját elgondolásai szerint építette három éven keresztül a Typographiát (betűszedőműhelyt) és a Fusoriát (öntőműhelyt), amelyhez az inasoknak, azaz az apródoknak (kettő bizonyosan volt), és az öt néven nevezhető betűszedő és nyomtató legényeknek szállásul is szolgált.⁶

Annak dacára, hogy képzettségének, szakmai tudásának birtokában volt, műhelyének felszereltsége a lehetőségekhez mérten erdélyi viszonylatban színvonalasnak tekinthetjük, hiszen felhalmozott s hazahozott vagyonának vélhetően jelentős részét befektette, munkásságát az egyházának előljárói, és hatásukra a város polgársága nem ismerték el. Viszont nem tudott olyan minőségi munkát végezni, mint azt külföldön tette, amit rosszakarói szemére is hánytak: „Szenczi Kertész Ábrahám derekasabb tipográfus volt”. Ez a megjegyzés különösen szíven ütötte, hiszen ő lelkiismeretesen végezte hivatását, de a nem megfelelő munkakörülmények miatt nem tudta azt a tőle megszokott módon végezni. Nagy gondot fordított a könyvek formai tökéletesítésére, azonban nehéz anyagi helyzetbe került, környezetétől pedig szinte semminemű támogatás nem kapott.⁷ „Abba a nyavalyába estünk ezért, amelyet én először akartam megorvosolni. Hogy pedig azt várják, hogy én magam költséggel szerezzek matériát, sem nem helyes kívánság, sem nem lehetséges már, minekutána engemet majd mindenemből kifordítottak.”⁸

A közösség tartózkodása miatt könyveinek forgalma akadozott, bevételei szűkössé váltak. Megélhetése biztosítása révén, megfogadva Bethlen Miklós korábbi tanácsát, a felesége által örökölt birtokon gazdálkodásba is kezdett, természetesen a nyomdász munkája mellett.⁹ „Meglássa kegyelmed, hogy ebben az országban csak a mesterséghez ne bízzék, mert bizony azzal tisztességesen nem élhet, hanem csak egy kis oeconomiát is ragasszon hozzá, hogy legalább búzát és bort pénzen ne vegyen.”¹⁰ A föld legnagyobb részét a későbbiekben Bánffy György azonban elvette tőle, arra hivatkozva, hogy I. Apafi Mihály fejedelem jogtalanul adományozta el. Ez nemcsak anyagi helyzetét nehezítette meg, hanem azt az érzést is keltette benne, hogy az ország nem becsüli meg az általa hozott áldozatokat.¹¹ „Adni kellene inkább, mint elvenni tőlem, és hogy az csak olyan, mint egy marok vízzel a Szamos sem meg nem árad, sem meg nem apad.”¹² Misztótfalusi és a gubernátor viszonyát a későbbiekben még részletesebben kifejtem.

A fentebb felsorolt tényekből tehát megállapítható, hogy Misztótfalusi egy szorgalmas, munkájára igényes mesterember volt, ugyanakkor a korának közössége nem ismerte el szakmai kiválóságát, törekvéseiben nem állt mellé, magára hagyták, sőt ellenségeivé váltak. Az így kialakult társadalmi és gazdasági helyzete szinte lehetetlenné tették, hogy kompetenciáit bebizonyíthassa, hogy közösségének szolgálhasson.

3.3. A nyelvtudós és ortográfus

Misztótfalusi 1685-ben kiadta az „Aranyas Biblia” nevezetű kiadványát, melyben helyesírási, stiláris, értelmezési korrekciós javításokat végzett. Ez a tevékenysége tekinthető kiindulási pontnak a közösségéhez, annak vezetőihez fűződő viszonyának megromlásához. „... még munkálkodása közben történt, hogy az erdélyiek által felküldött Kolozsvári István enyedi professzor amiatt, hogy e munkához az otthoniak megkérdezése és engedélye nélkül fogott hozzá, sőt hogy az eddig kinyomtatott szövegben már javításokat végzett, munkájának félbehagyására akarta reábirni.” Dézsi Márton védelmébe vette egykori tanítványát, s Teleki Mihály, Horti István és Bethlen Miklós segítségével megvédte Misztótfalusit. De nem tudták a megvédeni a kolozsvári tudós professzorok haragjától, akik, mert nem kérte ki az ő véleményüket, hiúsági kérdést csináltak a történekből, és álnok módon a Szentírás meghamisításának állították be igyekezetét.¹³

Misztótfalusi kolozsvári nyomdászként is az igényességre törekedett, nem restelt időt szánni arra, hogy kiadványait mind helyesírási, mind tartalmi szempontból ellenőrizze, s az írók esetleges hibáit kijavítsa. A

⁵ Misztótfalusi Kis Miklós. *M. Tótfalusi Kis Miklósnak maga személyének, életének és különös cselekedeteinek mentsége ...* „Magyar Elektronikus Forrás.” <http://mek.oszk.hu/00200/00247/00247.htm>. (Letöltés ideje: 2021. 01. 19.) 211. o.

⁶ Herepei János: *Visszatekintés Tótfalusi Kis Miklós sírja mellől – régi és új cikkek In: Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez*, (3). pp. 143-188. 1971ad_003_143-188.pdf (u-szeged.hu) (Letöltés ideje: 2021. 02. 04.) 169–177.o.

⁷ Molnár József. *Misztótfalusi Kis Miklós*. Budapest: Balassi Kiadó, 2000. 277–283.o.

⁸ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 194–195.o.

⁹ Jakó Zsigmond: *i.m.* 38–39.o.

¹⁰ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 213.o.

¹¹ Jakó Zsigmond: *i.m.* 39. o.

¹² Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 270.o.

¹³ Herepei János: *Visszatekintés ... i.m.* 165.o.

javított művek szerzői rendszerint nem a javító szándékot látták ténykedésében, nem értettek egyet azzal, hogy egy nyomdász javítani meri a tudós professzorok, egyházi méltóságok alkotásait., mellyel szinte egyenrangúnak érezteti magát velük. Ezen okokból is nevezték bántóan „tudós tipográfusnak”. Azt azonban nem vették számításba, hogy tanulmányai révén Misztótfalusi hasonló, ha nem nagyobb műveltséggel rendelkezett, mint ők, illetve egyházi nyomdász stáusza révén jogosan mozgott köreikben.¹⁴ Még külföldi tartózkodása idején felismerte azt a tényt, hogy a magyar helyesírás Szenczi, Pázmány vagy Geleji óta nem mutatott fejlődést, ezért tudatosan törekedett nézetei elterjesztésére. Bibliafordítását ezen elvek szerint végezte el, ami a papság körében negatív visszhangot váltott ki, majd ennek hatására megírta „Apologia Bibliorum” nevezetű vitairatát, melynek hatását további sorsára már fentebb kifejtettem.¹⁵ „Mentségé”-ben így emlékezik meg az esetről: „Tehát az egész világ ellenem vagyok és kígyót-békát kiálthat reám ... azaz senki sincs, aki jól ítélne felőlem. Mely ha úgy vagyok, méltó felkelnem és lábamat megvetnem, hogy... az egész világgal szembeszálljak ... Én sem lehetek egy darab kő, hogy olyan mozdulás nélkül szenvedjem becsületesemnek s minden életemnek megmocsokoltatását ... Aki a tengerbe esik, vagy megissza mind, vagy kiúsz, másként belehal. Ebben én benne vagyok, és ha tovább hallgatok, látom, hogy vesznem kell. Itt nyelvemmel nem lehet (mert sokan vannak ellenem), elmémet pennára kell vennem.”¹⁶

A felvállalt küzdelmének az ad sajátos árnyalatot, hogy a kiadott művek szerzői a kálvinista egyház méltóságos urai, a kollégiumok professzorai voltak, akik közül többekkel együtt volt peregrinációban, egyazon valóság hívei, egy nemzet szülőttei voltak.

3.4. A nyílt ellenségeskedés

A „Mentségé”-ben kiemelt szerepet kapott a következő fejezet: „A keresdi útban ezek löttek ellenem”. „Akik nékem ennyi gonoszomra vannak az ittvaló református clerus közül azok, kik a boldog emlékeztű Bethlen Elek uram temetésére mentünkben útitársaim voltak. T.i. olyan emberek, akiktől csak jót és dolgainak promotiójokat várhattam volna.”¹⁷ Azért is maradandó ez az élmény Misztótfalusi számára, mivel ekkor döbben rá, mekkora ellenszennvel van ellene a papság. A Bethlen Elek tanácsos temetésére tartó hosszú úton Szathmár-Némethi Sámuel, Csepregi Turkovits Mihály és Szathmári Pap János voltak útitársai, bár név szerint csak az első kettőt említi. A „Mentsége” alapján úgy tűnik, a fő hangadó Szathmár-Némethi Sámuel lehetett, az ő nevét említi legtöbbször.¹⁸

Szathmár-Némethi Sámuel nyíltan felvállalta: „ki nem állhatja a tudós nyomdászt”, nem átalotta megjegyzések formájában kritizálni Misztótfalusi munkáját: „Amivel a mi atyáink megélték és amiben születtek és haltak meg, csak abban maradjunk mi is.”¹⁹ Az ellenséges viselkedésüknek messze vezetnek szálai.

1680-ban többek között Misztótfalusi Kis Miklós mellett Szathmári Pap János és Szathmár-Némethi Sámuel elindult Hollandiába, hogy az addig megszerzett tudásukat tökéletesítsék, s ezzel vélhetően maguknak hírnevet szerezzenek, vallásuknak tudós papjaivá, nemzetüknek kiváló, bölcs férfijaivá váljanak.

A két utóbbit a nemesi származásuk mellett összekötötték a szatmári és kolozsvári diákevek. A nyolc évvel volt idősebb és jobbágyszármazású Misztótfalusival ismerték egymást, de nem lehettek barátok. Aztán Misztótfalusi minden idejét a nyomdászatra és a betűmetszésre szánta, míg Szathmári és Szathmár-Némethi megmaradtak az elméleti tudományok tanulásában, s abban értek el elismeréseket. Ezzel viszont teljességgel elszakadtak Misztótfalusitól, hiszen lenézték a mesteremberré váló teológust.²⁰

Szathmári Pap János és Szathmár-Némethi Sámuel pár év múlva hazajött, 1698-ban Kolozsvárott újra találkoztak. Az előbbi mint az egyházközség első papja és főkurátora, az utóbbi pedig mint a kollégium teológiai professzora.²¹ S ott volt nyomdászként Misztótfalusi, aki ha szükségét érezte, javította a kezébe kerülő tudós és művelt emberek munkáit. Így történhetett Szathmár-Némethi Mihály „Menyei tárháza kulcsa” című imakönyve esetében is,²² aki testvérbátyja volt Sámuelnek.²³

Misztótfalusihoz hasonlóan, mind a ketten coccejánus és karteziánus nézeteket vallottak, tehát az eszmeiségük fő irányvonala megegyezett. Az eltérő származásuk, a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyzetük

¹⁴Jakó Zsigmond: *i.m.* 75-76.o.

¹⁵Szj Rezső. *Misztótfalusi Kis Miklós*. Budapest: Szenci Molnár Társaság, 2000. 46–47.o.

¹⁶Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 175; 185.o.

¹⁷Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 172.o.

¹⁸Molnár József: *i.m.* 338–339.o.

¹⁹Szj Rezső: *i.m.* 48.o.

²⁰Hertelei János: *Szathmár-Némethi Sámuel mint Tótfalusi ellensége* In: ad_003_202-209.pdf (u-szeged.hu) (Letöltés ideje: 2021.02.05.) 203–204.o.

²¹Hertelei János: *Tótfalusi nagy tekintélyű ellenfele, Szathmári Pap János* In: ad_003_189-201.pdf (u-szeged.hu) (Letöltés ideje: 2021.02.05.) 195.o.

²²Jakó Zsigmond: *i.m.* 42.o.

²³Hertelei János: *Szathmár-Némethi Sámuel mint Tótfalusi ellensége* *i.m.* 206.o.

jelentették személyes konfrontációjuk alapjait, amihez jött még, hogy a maradias, feudális Erdély nem fogadta be társadalmába, nem adták meg neki a Hollandiában kivívott státuszát.²⁴ „Ezt lobbanták szememre, hogy én belgiumi accuratiót álmodozok ebben a hazában, holott ennek jobb csak úgy maradni, amint eddig volt; amivel – úgymond – a mi atyáink megérték, nem szükséges nekünk tovább iparkodnunk.”²⁵

Az ellenségeskedés fontos összetevője volt a két magas statusú egyházfinak a gőgös, lenéző hozzáállása, amely nem engedte meg, hogy elismerjék munkájából élő, magának és családjának egzisztenciát teremteni igyekvő tipográfust. Irigyek voltak a nyomdász tehetősebb anyagi helyzetére, mert épphogy beköltözött házába, már a szemére is vetették: „felhányják, hogy nékem milyen s amolyan nagy telekem vagyok”²⁶.

Az „alázatosság és szelídség nélkül való pap”²⁷, Szathmár-Némethi Sámuel mellett ott volt néki hitese, de polgári származású felesége, aki nehezményezte Misztótfalusi feleségének öltözködését: „azt is irigylésképpen említék, hogy én feleségemmel olyan szépen élek...Kezdek hántorgatni, ... hogy így s így cifrázom a feleségemet, ... mert olyan híre lévén gazdagságomnak, mégis csak tafota ruházatot csináltattam én elsőbben is neki. Mely parsimoniámat ő dedignálván, úgy csináltatott maga pénzével (mert volt egynéhány pénzek az atyjokról maradt, melyet én kezemhez sem kívántam, ... hogy ne mondják, hogy én a Székely Andrásból vagyok ember) ... Hogy pedig muntlit visel? Ha Veresegyházi Mihálynét megillette, őt is megilleti ... Hogy pedig ő rendit a nemesasszonyokkal megtartotta, igen jól cselekedte”²⁸Tudni kell azonban, hogy a papok feleségeire és lányaira külön zsinati szabályok vonatkoztak, előírván nekik, hogy „óvadokjanak a piperés öltözködéstől, tánctól, feccsigéstől, s legyenek szemérmesek”. Ezek a szabályok viszont nem vonatkoztak Misztótfalusi nemesi származású felesége, mivel férje nem volt papi személy.²⁹

Mіндеzen kicsinyes, irigységből fakadó vádaskodások Misztótfalusi Kis Miklós erkölcsi tisztességét, becsületét támadták, s ezzel arra kényszerítették, hogy a végsőikig elmenjen becsületének védelmében. Ez készletti arra is, hogy a „Mentségé”-t megírja.

3.5. A nyomdász eklézsiái státusa ellen

Hazaérkezésekor környezete ígéreteit hallva lelkesen fogott bele a munkába, hálájának kinyilvánításaként gyakorta ingyen is nyomtatta ki köteteit.³⁰ „Én ... ajándékon ígervén munkámat ez országnak, és viszont önagyságok nékem adott hitlevelekben minden dologban való assistentiájokat és patrocíniumokat, lássuk, mint praestáltak ezt? I. Mindjárt legelsőben is azt kívántam volna meg, hogy az ecclesiasticus statussal egyaránt való privilégiummal bírjak, mint azelőtt mindenkor itt a tipográfus. Ezt mindjárt önagyságok nékem megígérték. S miért ne? Ha sokkal nagyobbat vagy többet kívántam volna is akkor, megígérték volna, amint az én állapotom akkor folyt, t.i. reputatióm in flore.”³¹ Habár az egyház nyomdászának számított, megfelelő műhelyt nem biztosítottak számára, a munkálatok jelentős részét saját költségén állta, felesége házában átépítésével egyetemben. A három évig húzódó építkezés során bevételei a hollandiai kiadásai után kapott pénzre korlátozódtak.³² „Mikor a tipográfiát építém, gondolhattam, hogy a közönséges jó végett segítséggel lesznek. Ebet ott! Négy rothadt gerendát vevék ökegyelméktől öt forinton, melyek, mivel elrothadtak volt, osztán semmi hasznokat nem vehetém. Vaj, Bizony semmi respectussal nem lőnek.”³³ Az ígért adómentesség is elmaradt, amit maga és legényei számára ígértek. Megvette a telkére benyúló házat, annak érdekében, hogy alkalmazottait oda tudja költöztetni, és részben ők is részesüljenek az immunitásból,³⁴ „néki jövének nagy tüzesen városi uraimék, és nem szűnének meg mindaddig, míg legényemet tömlőcözéssel fenyegetvén arra nem vötték, hogy az adót megadja. És azolta is azt a házat mind jármokban tartják.”³⁵

A városi tanáccsal való konfliktusa, mely főleg a korábbi tehető anyagi helyzete iránt érzett ellenszenvből eredeztethető, vezethetett ahhoz, hogy a kolozsvári lakosok előtt is elvesztette tekintélyét. A „Mentségé”-ben több esetet is említ, amikor hátrányos megkülönböztetés érte, mint például nem szolgáltatott ki számára a terményt. ³⁶ „Itt bizony kegyelmednek egy cseppet sem adnak, mely dologban a tanácsban is lött végzés!

²⁴ Jakó Zsigmond: *i.m.* 41–42.o.

²⁵ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 240.o.

²⁶ *Uo.* 201.o.

²⁷ Hertelei János: *Szathmár-Némethi Sámuel mint Tótfalusi ellensége i.m.* 198.o.

²⁸ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 215–216.o.

²⁹ Hertelei János: *Szathmár-Némethi Sámuel mint Tótfalusi ellensége i.m.* 199.o.

³⁰ Szij Rezső: *i.m.* 55.o.

³¹ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 198.o.

³² Jakó Zsigmond: *i.m.* 38–39.o.

³³ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 222.o.

³⁴ Szij Rezső: *i.m.* 54.o.

³⁵ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 199.o.

³⁶ Molnár József: *i.m.* 346.o.

Elszégylvén én magamat, holott – mondok – eddig mindenkor kiadták, jóllehet tudták jól azt, hogy én immunitást sollicitálok: gondolván mindjárt, hogy az nem egyébünnét vagyon, hanem a mi hideg keresztényinknek, s legközelebb papjainknak, ha nem immediate is, mediantibus aliis bal információjokból.”³⁷ A fentiekből megállapítható, hogy a város lakossága egyfajta lenézéssel tekintett Misztótfalusira, a nyomdász mesterséget nem tartották jelentősnek, nem vették könyveit, nem látták, mennyit fáradozik a közösség javára.³⁸

Számára azonban a legbántóbb nem is anyagi helyzetének megnehezítése volt, hanem a papság kiközösítő viselkedése vele szemben. Megkérdőjelezték pozícióját, kiváltságait, mint egyházi személy.³⁹ „...amint halom, hogy az uraimék azt is difficultálják, hogy őkegyelmekkel egy székből ülök”⁴⁰. Véleményük szerint Misztótfalusi mesteremberként alacsonyabb rangúnak számított, továbbá különféle gúnyos becenevekkel illették, melyet egy kortárs le is jegyzett: „Ez kezdé az Isten féllő Tótfalusit rutnál rutabb nevezetekkel nevezgetni: Ötvös Demeternek, Rézmíves Sándornak mondani, bosszantó beszédekkel kesergetni, praecedenciát neki nem engedni stb.”⁴¹ Kis Miklós az őt ért megszegyenítést nem hagyta szó nélkül, magabiztos kijelentéseit felhasználva ellenfelei elérték, hogy Erdély magasabb rangú személyiségei is elutasítóak legyenek a nyomdással szemben.⁴² „Professzorok s papok jobbnál jobbak vannak; ilyen hitvány vasműves pedig nemcsak Kolozsvárott, hanem egész Erdélyben, nemhogy Erdélyben, de az egész magyar birodalomban, nemhogy ott, de még az egész világon sincsen ... Nem kisebb dolog jól nyomtatni, mint jól prédikálni.”⁴³

Misztótfalusi Kis Miklós – mint a „Mentségé”-ben is írta – úgy tekintett munkájára, mint Istentől kapott feladatra. Ezért nem az eklézsia tagjainak kívánt megfelelni, hanem saját lelkiismeretének, vagyis Istennek kívánt tökéletes munkát végezni. Ahová Isten állított egy embert, lehet az prédikátor vagy nyomdász, a tökéletességre kellett törekednie. Ezért meg volt győződve arról, hogy a munkáját az adott mostoha körülmények között a lehető legjobban végezte el. Szakmai öntudatát bizonyítja, hogy nem ismer magánál jobb nyomdászt az „égvilágon” sem. Ez nem beképzeltség, kijelentésének alapja mindaz a siker és elismerés, amit Hollandiában elért, ezt azonban Erdély kicsinyes, elmaradott polgárai és hatóságai nem értették, nem fogadták el. Az alkotói szabadságot ellehetetlenítették, az önfeláldozást és az anyagi áldozatot is sikerült Misztótfalusi Kis Miklós bűneként beállítani.

3.6. Ellenségeskedése a gubernátorral

Misztótfalusinem csupán az egyházának, hanem a világi hatalom ellenszenvét is kivívta. Meggyűlt a baja a kormányzóval a földkérdéssel kapcsolatban. A kortársak Bánffy megglehetősen kapzsi természetűnek jellemezték, ki nem átalott hatalmával visszaélni. Így nem meglepő, ha a könyvnyomató összekülönbözött vele anyagi téren. Ezen problémát a „Mentségé”-ben is megemlíti, bár ezt nem közvetlen támadásnak szánta.⁴⁴ „Méltóságos gubernátor uram ellen nem szólok, és senki úgy ne magyarázza, mintha önagysága ellen szólanék, mert megnyugodtam abban, amit váraljai portiómhoz való praetensióm iránt önagysága offerált, tudniillik a malomnak fele hasznát (mindazáltal nem tudom, honnét vagyon, hogy majd esztendeje léssen, hogy onnét csak huszonöt véka búzát adtanak)...”⁴⁵ Bár viszonyuk nem volt felhőtlen, Bánffy rosszallását nem ez, hanem a „Mentségé”-ben megfogalmazott gondolatai váltották ki. Misztótfalusi I. Apafi Mihályra, korábbi támogatójára „jó fejedelmként” emlékezik meg. A gubernátornak minden kétséget kizáróan nem tetszett, hogy az apja kivégzését elrendelő személyről ily megbecsüléssel beszélt. Továbbá pozícióját tekintve a református egyház ügyeibe is befolyást szerzett, így az is lehetséges, hogy Misztótfalusi ellenfelei is hatással voltak a könyvnyomtatóról kialakult véleményére.⁴⁶ Az igazságra ezen idézetből következtethetünk: „Önagyságok, akik a közönséges igazságnak oltalmazói és a felséges császárunknak olyan hívei, mint az őfelsége diplomájának (mely az erdélyi fejedelmeknek donatióikat in suovigore meghagyta) acerrimus defensori, soha arra nem mentek volna, hogy engem úgy megnyomorítsanak, ha bal információ önagyságokat nem érhetne volna.”⁴⁷ Misztótfalusi „ekklésiakövetésének” elrendelésében is ő játszotta a döntő szerepet, a papság meglegedett volna azzal, ha csupán az egyházi tanács hallgatja ki.⁴⁸

³⁷ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 184. o.

³⁸ Molnár József: *i.m.* 346.o.

³⁹ Jakó Zsigmond: *i.m.* 40.o.

⁴⁰ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 222. o.

⁴¹ Szij Rezső: *i.m.* 49.o.

⁴² Jakó Zsigmond: *i.m.* 43. o.

⁴³ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 273–274. o.

⁴⁴ Dr. Dézsi Lajos: *i.m.* Harmadik könyv V. rész

⁴⁵ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 197. o.

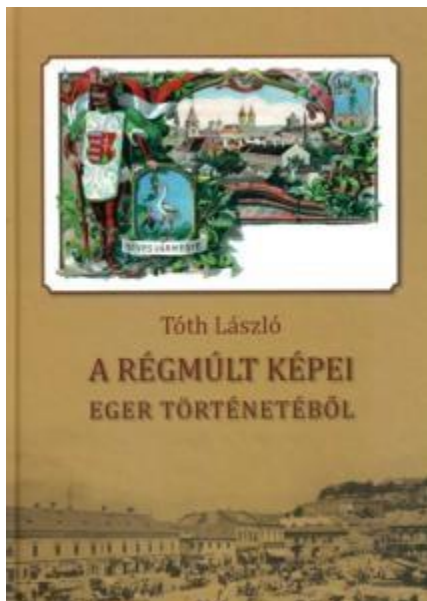
⁴⁶ Molnár József: *i.m.* 357.-360.o.

⁴⁷ Misztótfalusi Kis Miklós: *i.m.* 276.o.

⁴⁸ Dr. Dézsi Lajos: *i.m.* Harmadik könyv V. rész

KÖNYVISMERTETŐ

Tóth László A régmúlt képei Eger történetéből – címmel múlt évben megjelent legújabb képeskönyvét nagy várakozással lapozhatjuk át, keresve benne ifjúságunk, egri diákéletünk emlékeit.

Erről a könyvről *Havas-Horváth István* diaktársunk küldött ismertetőt:

„A szerző jeles képeslapgyűjtő és immár a harmadik kötetével rukkol elő, melyben válogatást ad közre régi egri lapjaiból és fényképeiből. A változatosság és a témák teljesebb bemutatása érdekében más gyűjtők birtokában levő képeket is bemutat. Nagyon jól segíti a látnivalók helyének azonosítását a belső borítókon levő térképek (1922-ből és 1943-ból). A képeket a Szerző témánként csoportosította (Eger történetéből, Eger, mint egyházi központ, Egri iskolák, Kórházak és patikák, Vendéglátás stb.). Így az érdeklődő könnyebben megtalálhatja a keresett fotókat. Segíti ebben a kötet végén található tartalomjegyzék is.

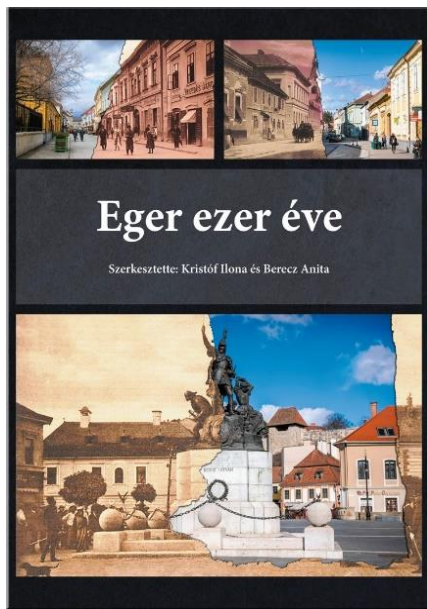
Találóak, tömörek a képeket kísérő szövegek, ismertető, tájékoztatók, amik röviden elmondják a szükséges tudnivalókat. Ezek az írások szinte kiegészítik a képeken látottakat, közelebb hoznak bennünket az ábrázolt témához. Bepillantunk a fényképek segítségével a város hétköznapijaiba, fájdalmas eseményeibe (árvizek, bombázás). Ünnepi alkalmaknak is részesei lehetünk (pl. a Dobó-szobor avatása).

A könyv igényes kiállítású, keményfödeles, jó minőségű a papír, a fotók élesek, a képeslapok közel eredeti méretűek.

Jó kézbe venni az ilyen gondosan készített kötetet. A Szerző nagy odafigyeléssel és Eger iránti szeretettel állította össze jelentős munkáját, mely a város helytörténeti irodalmát lényegesen gazdagítja, akárcsak az előző két köteté.”

* * *

Eger ezer éve c. gazdagon illusztrált kötet jelent meg *Kristóf Ilona* és *Berecz Anita* szerkesztésében 2020 szeptemberében.

„Az utolsó, Eger múltját összefoglaló monográfia, Eger története címmel 1978-ban jelent meg, amely Nagy József, az akkor még tanárképző főiskola Történelem Tanszéke vezetőjének kutatásait összegezte” (...)

„Azóta számtalan új forrás, új kutatási szempont került elő(térbe) a saját korszakkal, azaz a középkorral kapcsolatban is. Ugyanis 2012 óta folyik egy szisztematikus kutatás, amely során olaszországi levéltárakban, Modenában, Milánóban és Mantovában őrzött magyar vonatkozású anyagokat tárunk fel, – olvashatjuk az *Egri Magazinban* *Kristóf Ilonával, az Eszterházy Károly Egyetem docensével, a kötet egyik szerkesztőjével folytatott beszélgetésben.* – „Igyekeztünk egy szerkezetileg olyan egységes kötetet alkotni, ahol Eger történetét évszázadról évszázadra úgy mutatjuk be, hogy a legfontosabb összefüggések rajzolják meg a város fejlődésének pályáját. Nemcsak az volt a célunk, hogy ismertessük azokat az eseményeket, amelyek a városban történtek, hanem megpróbáltuk Eger városát a hazai város-hierarchiában elhelyezni a középkortól 1990-ig. A városiasodás jellemzőit, illetve változásait kerestük. ... Célkitűzésünk volt, hogy ne kizárólag a kiemelkedő fontosságú eseményekről, személyekről, hanem a lakosság egészéről írjunk: egy város történelme ugyanis a mikrotörténetek sokaságától válik kerekké.”

A könyvet lapozgatva, bele-beleolvasva, remek képek, sok új adat idézheti fel a már távol élő öregdiákoknak kedves városukat, a sorok között keresve emlékeiket is. Iskolánkról, Eger kulturális életében legalább 150 évig nagy szerepet vállaló ciszterciekről, tudós tanáraikról csak némi nyomokat találhatunk: „*Középfokú oktatás: A jezsuiták vették kézbe a város középfokú oktatását, ahol papokat és hivatalnokokat képeztek. 1707-ben a jezsuitáknak távozni kellett Egerből, és csak 1710-ben térhettek vissza. A gimnázium 1773-ig a jezsuiták irányítása alatt állt. A rend feloszlásával a gimnázium is megszűnt, majd Eszterházy Károly a ciszterciekre bízta az oktatást.*” – Igaz, van egy kissé „megvágott” kép az iskolánkról is. ... Ez bizony nem sok és pontatlan...

* * *

Az egri fényírók és fényirdák – az egri fényképezés kezdetei 1842–1914 – címmel jelent meg **Demeter Pál**, a Heves Megyei Fotó Klub vezetőjének könyve.

A könyvről is *Havas-Horváth István* diáktársunk, Diákszövetségünk választmányi tagja küldött ismertetőt:

„Üttörő munka született Eger helytörténeti irodalmában.

Olyan sikeres volt az első kötet (2017), hogy a Szerző jónak látta az új, bővített kiadás megjelentetését. Annál is inkább, mivel a gyűjtőmunkát tovább folytatta, így a közlendő anyag jelentősen bővült. Több képből válogatva tudta összeállítani az »ismétlést«. Ahogy Mirkóczki Ádám, Eger polgármestere írta beköszöntőjében: »Bátran állíthatom, hogy egy hiánypótló könyvet tartunk a kezünkben, mely jelentősen hozzájárul városunk múltjának megismeréséhez. Ezért jó szívvel ajánlom minden egri lakos és a városunkba látogatók figyelmébe, és remélem, ugyanolyan érdeklődéssel forgatják a könyvet, mint én.«

A Szerző fölmutatta az egri (a városban valaha műteremt nyitott) fényképészek munkásságát. Megismerhetjük, hogy meddig és hol dolgoztak Egerben, és ami a legfontosabb, néhány fotójukat is láthatjuk. Két-három éves gyűjtőmunka révén lehetett megírni ezt a fotótörténeti munkát, hisz a régi képek megtalálása – a szerencsén túl – sok utánajárást kívánt. Többen segítettek a Szerzőt adatszolgáltatással, fotók kölcsönzésével, ugyanakkor saját gyűjteménye is egyre gazdagodott az évek során. Demeter Pál kutatásai közben 9 alig ismert fényképészre is rátalált.

Érdekesek az ábrázolt személyek, akik között sok ismert is van.

Sajnos, a fényképek hátoldalára már 100 évvel ezelőtt is számtalanszor »elfelejtették« fölírni, hogy kit, mikor és hol ábrázolnak.

Részletes ismertetőt kapunk Horváth Zsigmond Lajos OCist (1822–1886) gimn. tanár fényképészeti tevékenységéről.... Ritkaságként fennmaradt 6 db képéből is láthatunk (Rezutsek Antal OCist. apát, Lövärdi Alajos OCist. gimn. tanár és Vitkovics Mihály költő). Más fotóstól is találhatunk ciszterci tanárportrét (Szvorényi Józsefét és Weber Arnoulf Mártonét). Angolkisasszonyoktól kezdve gyermekeken át katonatisztig – a különböző foglalkozású egri polgárok portréi között nézelődhetünk.

Megtudhatjuk a kötetből, hogy Gárdonyi Géza sokat fényképezett, valamint dr. Kemény Ferenc a Reál igazgatója, később a Nemzeti Olimpiai Bizottság alapító tagja.

A kötet végén a fotós szakkifejezéseket taglaló, ill. a szövegben előforduló fogalmakat tartalmazó kislexikon található, valamint a fényképek jegyzéke. A könyvben szereplő személyekről rövid életrajzok tájékoztatnak.

Ismert főpapok (Bartakovics Béla érsek, Tárkányi Béla kanonok), Breznay Imre helytörténész, ismeretlen hölgyek, gyermekek sorakoznak a képek között. Megtalálható pl. nem ismert anya a gyermekeivel, külön képen egy édesapa (Dr. Turtsányi Gyula tisztí főorvos) és gyermekei (Ambrus és Hanna), valamint családi fotók, vagy Horváth Zsigmond Lajos OCist. két fényképe (ismeretlen papnövendék, ill. egy hölgy).

Nagy értéke az albumnak, hogy a képeket eredeti nagyságukban közli. A régi fotók azért is érdekesek, mert a korabeli divatot, öltözeteket, hajviseletet láthatjuk rajtuk.”

* * *

HORVÁTH ZSIGMOND OCIST, az egri ciszterci főgimnázium tanára

Demeter Pál könyvében nagy figyelmet szentelt iskolánk egykori ciszterci tanárának, Horváth Zsigmondnak. Fellapozva a régi értesítőket, megkeresve ez időszakban megjelent egri újságokat, s egyéb forrásokat, próbáltam teljesebbé tenni ismereteinket a 19. sz. közepén tanító tudós tanárunkról.

Horváth Lajos Zsigmond Győrben született 1822. nov. 22-én. Középiskoláját a város bencés gimnáziumban végezte és 1840 szeptemberében lett zirci novícius. 1845-ben tette le örök fogadalmát, majd pappá szentelték. Egerbe 1846-ban helyezte apátja, ahol 1847/48. tanév végéig tanított. A szabadságharc leverése

után 1849/50 tanévben újból, aztán négyéves pécsi, egyéves székesfehérvári működése után 1855-től 1884-ig az egri ciszterci főgimnáziumnak volt a tanára. 1873-tól haláláig, 1886 február 19-ig az egri konvent alperjeli tisztét is betöltötte.

1855-től a mennyiségtan és természettudományok (fizika, kémia) tantárgyakat, emellett a francia nyelvet, mint rendkívüli tárgyat tanította. Tanári munkájáról és a gimnázium fejlesztése terén végzett tevékenységéről igen elismeréssel nyilatkoztak később az iskolatörténet írói: *Kassuba Domokos* és *Nagy Béni* is.

„Német-, Francia- és Angolország legnevezetesebb városait meglátogatta, annak érdekében, hogy a műveltebb nyugat iskoláit és múzeumait megismerje, és a mi jót tapasztalt, itthon megismertesse.”

„A kísérleti természettant művelte, s e téren a *Jedlik Ányos* budapesti egyetemi természettani professor társágában igen sokat működött.”

„Átvette az intézeti szertárak felügyelői tisztjét és vitte aminő buzgósággal, épen oly szakértelemmel egészen élete végéig, 1886-ig. ...Ő alapította meg 1858-ban az érem- és pénzügyűjteményt, kezelte és gyarapította a természettani és természetrajzi szertárakat.”

„Segélyző könyvtárt szervezett, a szegénysorsú, jó tanulóknak egész évre kikölcsönöztek tankönyveket, szótárakat.” – (Ez az intézmény az 1948 évi államosításig működött. Jomagam is nyolc éven át tankönyveimet innen kölcsönöztem.)

„Az olvasókönyvtár gyarapításában rendkívüli érdeme volt. Rövid idő alatt annyira megizmosodott, hogy nemcsak az önképzőkör tagjait, hanem a többi tanulókat is ellátta tanulmányaik körébe vágó olvasmányokkal. Így lett az önképzőköri olvasókönyvtárból 1884-ben önálló ifjúsági könyvtár.”

„Jeles szakképzettségéről, tanulságos iskolai előadásain kívül, fényes bizonyosságot tőnek, az egri főgimnázium tanárai által a 70-es években rendezett népszerű felolvasások alkalmával tartott, s nagy érdekű kísérletekkel egybekötött szabad előadásai a természettan köréből, melyek az egri művelt közönségnek ma is élénk emlékezetében vannak.”

A természettudományok számos ágával foglalkozott. „Az irodalom terén is szorgalmas és szép munkásságot fejtett ki a, miről a főgimnázium évkönyveiben, s lapunk hasábjain megjelent számos, talpra esett, s a tudományt népszerűsítő értekezései s cikkei tanúskodnak” – olvashatjuk az EGER újság nekrológiájában.

Az iskolai értesítőkből 1856–1880 között írt értekezései:

– A fényképészetről.	– A természetben működő erők egységéről.
– Magasságmérés légsúlymérővel.	– A légűnnetan fejlődése és vívmányai
– Az ózon fejlődéséről és főbb tulajdonságairól	– A levegő fontossága egészség tekintetéből.
– Tanulmányok a meteorológia körében.	– A bor vegytanilag.
– Az állati meleg.	

* * *

Horváth Zsigmond az egri Fájdalmas Anya (Hatvani) temetőben, a ciszterciek sírboltjában nyugszik, ahova a sírbolt elkészítésekor, 1930 márciusában, hat tanártársával együtt a külön-külön sírban pihent porait elhelyezték.

* * *

Néhány adalék a fentiekhez:

Demeter Pál könyvében említette, hogy Horváth Zsigmond 6 képét ismerjük.

Valószínű, hogy ő készíthette iskolánk egykori tanári karáról készült fényképet is. Az 1870/71. évi tanári karnak a fényképen láthatókon kívül tagja volt Szvorényi József igazgató, Horváth Zsigmond és három ciszterci továbbá négy civil tanár is.

Az egri rendház iratait őrző MNL. Veszprém Megyei Levéltárában található képről Kovács Ottó tanár úr készített másolatot.

* * *

Két rendtársával, valamint Fekete Károly volt tanítványával közösen a telefon alkalmazásáról végzett kísérletekről olvashatunk az EGER újság 1877. december 13-i számában. A kísérletek „fényesen igazolták, hogy ez új találmányra, ha az a tökély kellő fokát eléri, a gyakorlati életben nagy fontosságú jövő vár.”

* (A telephon), ez új találmányú távbeszélő készülék, főgymnasiumunk számára e napokban érkezett meg, a vele a nevezett intézet physikus tanárai a kísérleteket azonnal meg is tették. A telephonnal való

kísérletek sora két szakaszra osztható, ú. m. emberi hanggal, és zeneeszközökkel. Maga a kísérlet általán igen nagy csendet igényel, mert különben a süker kockázta van; a kísérlet körül a legcsekélyebb neszezés is megghiúsíthatja a hatást. Az emberi hanggal való kísérletek némi begyakorlást kívannak, s ha ez megvan, a hangok, gyöngén bár, de érthetőn kivehetőek, s oly formán hallatszanak, mint a nagyobb távorról jövő hangok, vagy az úgynevezett „hasbeszélők” szavai. Sokszerű kísérletek tettek továbbá zeneszerrekkkel, énekkel és füttyel is. A zeneeszközök voltak: órazene, zongora, harmónium és gordonka, mely utóbbiakon Fekete Károlyné, Zs. M. úrnő, dr. Fekete Károly, dr. Fekete Károly és Fölkér G. játszottak. Az egyes darabok a legtisztábban voltak hallhatók a telephonon át. Különösen a felsőbb hangok tisztábban kivehetőek, mint a mélyek, minek oka abban rejlik, hogy a magas hangok aránylag több rezgést eszközölnek egy mperc alatt, mint a mélyebbek. — A kísérletek f. hó 8-án 5 órát vettek igénybe. Igen érdekes az is, hogy az egyes beszélők hangjait is jól föl lehet ismerni. A kísérleteket rendezték Horváth Zs., Lövärdy A., Soltész V. és Fekete Sándor urak. Kísérleti helyiségül szolgált az egri zirc-cist. társház egy II-od emeleti s egy földszinti terme, s dr. Fekete K. úr háza. A távolság volt 52 méter. A készülék, a vezető sodronyokkal együtt került 11. 12 frtba. — Általán a telephonnal tett e kísérletek is fényesen igazolták, hogy ez új találmányra, ha az a tökély kellő fokát eléri, a gyakorlati életben nagy fontosságú jövő vár.

hírek...hírek...hírek...

• **A FELÚJÍTOTT SZENT BERNÁT TEMPLOM FŐOLTÁRÁT** Bérczi L. Bernát zirci apátúr 2020. november 19-én, Szent Erzsébet napján áldotta meg a szentmise keretében.

Néhány gondolat Apátúr szentmisén elmondott tanításából:

Ez az ünnep egy kettős ünnep: Szent Erzsébetnek és templomunknak, az Isten házának, s annak legfőbb részének, a szentély megújulásának és megáldásának az ünnepe.

Azt hiszem, hogy Szent Erzsébet életét mindannyian jól ismerjük. De nyolcszáz évi távolság miatt fontos kérdés az, hogy mennyire tud az élete, az ő példája megállásra, elgondolkodásra és főként változásra indítani minket.

Amikor Pécsen tanítottam, s szóba került Szent Erzsébet, vagy egy másik középkori szent, azt hallottam a diákjaimtól, hogy a mi életünk már egészen más, más a környezetünk, mások a problémáink. De annak ellenére, hogy a külső más, az ember ugyanaz. Az életünk során a döntéseink meghozatalánál ugyanabban a döntési helyzetben vagyunk, ugyanúgy szembesülünk az élet kihívásaival, ugyanúgy vágyunk a boldogságra, tehát sokat

tanulhatunk Szent Erzsébettől.

Biztosan része az ő erejének, hogy vallásos nevelésben részesült, de az is, hogy korán el kellett szakadnia a családjától az országától, s meg kellett tanulnia, hogy önmagán túl kell, hogy nézzen. Ma egy diák a mobiltelefonjáiig néz, s abban is legtöbbször önmagát nézi, hogy hány lájkot kapott a posztjára. S míg Szent Erzsébet azt tanulta meg, hogy az emberi élet akkor kezdődik, ha önmagán túl tud nézni, a mai embernek pedig azért nehéz a boldogulása, mert súlypontja önmagán belül van. A céljai, a vágyai, az örömei, az erőforrásai önmagán belül van. Majd én megcsinálom, majd én magamat megvalósítom, majd én, én, én és én...

Szent Erzsébet egész kisgyermekként megtanulta, hogy életének végső s igazi célját a teremtőjével való egyesülésben keresse, s igazi, Istenbe vetett hit élt a szívében, hogy bármi is történik, hogyha Istennel összekapcsolódva éli meg, akkor mindig békében, belső lelki nyugalomban, boldogságban lesz része. Erős tudott maradni a legnehezebb pillanatokban is, állva tudott maradni a megpróbáltatások közepette, mert mindig Istenre tekintett, el tudott szakadnia az én, én, én gravitációs vonzásától. Az én görcsének a szorításából kiszabadulva tudott valóban szabaddá válni, s ebben a szabadságban tudott kiteljesedni.

S még mindig ott vagyunk, hogy mi a forrása ennek a Szent Erzsébet-i magatartásnak?

János evangéliumában pedig ezt olvashatjuk: „ha a búzaszem nem hull a földre, s meg nem hal, akkor egyedül marad, de ha elhal, sokszoros termést hoz”. Tehát az önmagunknak való meghalása, az önmagunk én görcsének az elengedése, önmagunk lényegének Istennek való elengedése az, amiről itt az Úr Jézus beszél, s ez az, amit Szent Erzsébet oly tökéletesen meg is valósított.

S mindez hogyan kapcsolódik a mai ünnepünk második részéhez, a restaurált főoltár és a tabernákulum megáldásához? Úgy, hogy az oltár Jézus Krisztus keresztyének, értünk való önfeláldozó halálának, a végtelen szeretetének a szimbóluma. A tabernákulumban pedig az átváltoztatott kenyeret, az Eucharisziát őrizzük, ami az Úr Jézusnak a végtelen szeretetében értünk adott áldozati – meghalt és feltámadt, megdicsőült – teste. Tehát Jézusban látjuk a mintát, a példát a tökéletes szeretetre, az igazi, az emberi görcstől mentes szeretetre. Aki még az őt eláruló Júdást is barátomnak tudta nevezni.

Milyen jó lenne megtanulni ezt a szeretetet a középiskolában. Ehhez az kell, hogy a szeretet szóhoz ne csak érzelmeket társítsunk, hanem tudatosuljon bennünk, hogy a szeretet a létnek értelmet adó isteni élet, amely nem rövidül meg attól, hogy önzetlenül szeretünk valakit. Nem rövidül meg, mert nem dolgokhoz, tárgyakhoz, személyekhez kötődik az ilyen szeretet. Az ilyen szeretet forrása az Atya szeretete. Első az Isten. Aki megtanul Istennel egyesülve élni, annak lesz mindig ereje, türelme, nagylelkűsége mindenkire. Aki kitűzte a célt, nem fog hol jobbra, hol balra eltérni a pillanatnyi érzései alapján, majd el is éri életének beteljesülését. Szeretetté fog válni, s nemcsak önmagát emeli föl, hanem képessé válik másokat is felemelni, gazdagítani és boldogítani, azaz kisugárzik. Ehhez a felismeréshez adjon nekünk erőt Szent Erzsébet példája. S akár hányszor bejövünk ebbe a templomba, s ezt a rengeteg dísz és aranyozást meglátjuk, tudjuk, hogy ez egyetlen egy dologért van: hogy emlékeztessen minket Isten nagyságára, s Isten végtelen szeretetére, ahogy a külső, úgy a belső is ragyogni tudjon Isten dicsőségére. Amen.”

(Kovács Ottó tanár úr közléséből)

• **DEBRECZENI SIXTUSRÓL HALÁLÁNAK ÉVFORDULÓJÁN**, február 21-én, ez évben is megemlékezett a ciszterci templom hívő közössége. Idén ugyan úgy, mint 1954-ben, egy borongós vasárnapra esett ez a nap.

A Covid-19 okozta járvány miatt most elmaradt a gázolás helyére vezetett megszokott processzió. Az Eger II. negyedének fertálymesterei gyülekeztek csupán az emléktábla alá a Széchenyi utcában *Rácz József* barátom-uram szervezésében, majd *Havas-Horváth István* fertálymester emlékezett:

„Mindnyájan tudjuk, mit jelent a házépítés. Kell a jó terv, a költségvetés, szükségesegek a megbízható mesterek a kivitelezéshez. Ilyen építő volt Sixtus atya, a léleképítés mestere, avatott munkása, elkötelezett szakértője. Bármelyik korosztályhoz tartozó híve számára megtalálta a megfelelő hangot, jó viszonyt – kitűnő kapcsolat-teremtő képessége révén. Az elsőáldozás előtti kicsinyeket éppen úgy meg tudta szólaltatni, mint az ifjúságot, az énekkar tagjait, az időseket.

Mi kell a gonddal épített ház lerombolásához? Elég egy robbanószerkezet, egy bomba vagy tűzcsóva és percek alatt semmivé lesz az építmény. Ez történt Sixtus atyával – egy gázolás következtében. Isten országának építőjével, aki maga is az Úr kiválasztottja volt és mint ember, a Szentlélek temploma. Egy pillanat és ez a nem kőből épített alkotás megszűnt létezni. Mert ő nem csak mások, a saját lelkét is építette, folyton megújította, kapott talentumait pedig pazar bőséggel kamatoztatta: mindenütt jót tett.

Lelke, reméljük, itt van velünk és ő imádkozik értünk. Egy ilyen építő, buzgó pap, ciszterci szerzetestanár nem tűnhet el nyom nélkül. Rajtunk is múlik, hogy emlékét megőrizzük és fejet hajtsunk életműve előtt. Imádkozunk lelkiüdvéért!

A beszéd után megkoszorúzták az emléktáblát, a résztvevők elénekelték a Boldogasszony Anyánk c. régi himnuszt, elimádkozták a miatyánkot. A többség elment a 1/210-kor kezdődő szentmisére. *Koós Ede* templomigazgató úr volt elődje érdemeit említette beszédében. Hangsúlyozta, hogy a hitelesítés mellett elkötelezett ciszterci atya vértanú volt, imádkozzanak a hívek tiszteletének terjedéséért és fennmaradásáért.

A szentmise után a templom előterében folytatódott a szűkkörű ünnepség. *Both Pongrácz* diák elszavalta *Juhász Gyula* megrendítő versét: Ima a gyűlölködőkért. Ezt követően *Karóczkai Júlia* igazgató és *Fodor Beáta* tanárnő a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium nevében megkoszorúzták Sixtus atya emléktábláját. A Debreczeni Sixtus Ministránsközösség képviselőjében *Faludi Károly* és *Molnár Ádám* helyezte el a megemlékezés koszorúját. *(Havas-Horváth István)*

• CASAMARI CISZTERCI VÉRTANÚK BOLDOGGÁ AVATÁSA – 220 ÉV UTÁN

2021. április 17-én a Casamari Apátságban boldoggá avatták az 1799-ben meggyilkolt hat Casamari vértanút. A boldoggá avatást Marcello Semeraro bíboros, a Szentek Ügyeinek Kongregációja prefektusa vezette.

Napóleon első olasz hadjárata során 1799 januárjában Nápolyt a francia csapatok elfoglalták, majd hazatérőben fosztogattak, raboltak és az útba eső Casamari ciszterci apátságot is feldúlták. Itt május 13-án húsz francia katona fosztogatott, megszenteltelenítették az Oltáriszentséget, amelyet a szerzetesek egy kis csoportja az élete árán próbált megvédelmezni a meggyalázástól.

A vértanúk maradványai a templomban vannak elhelyezve.

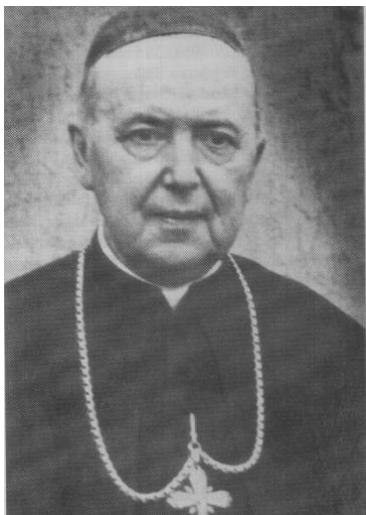
Casamari ciszterci apátság Rómától 90 km-re, délre fekszik. A 11. században még a Benedek rendhez tartozott, 1140-ben vette át az új ciszterci rend, amikor sok Benedek rendi kolostor maga kérte a felvételt. A ciszterciek újrāépítették az apátságot, mely sok viszontagság ellenére 1000 éven keresztül megszakítás nélkül tevékenykedik.

A Casamari kongregációhoz jelenleg 18 kolostor és kb. 220 szerzetes tartozik.

• **AZ EGRI MAGAZIN** – havonta megjelenő képes újság – az interneten (<http://www.egri-magazin.hu/korabbi-lapszamok/>) – rendszeresen ismerteti Eger nevezetesebb polgárai életútját, köztük, akik a ciszterci gimnázium diákjai voltak. Szerzőjük *dr. Szecskó Károly* történész, levéltáros, kinek halála után felesége *dr. Szecskó Károlyné Emőke* gondozásában jelennek meg e tanulmányok.

Kovács Béla (1932–2009) ny. levéltári igazgató életéről az újság múlt év júniusi száma közli *dr. Szecskó Károly* írását. Kovács Béla 1945–1948 között volt a Szent Bernát gimnázium, a következő évben az államosított iskola tanulója. A VII. osztályt, mint ciszterci oblátus Zircen végezte, a felosztatás után novíciusként hagyta el a monostort. Sok nehéz év következett, munka mellett, 1963-ban szerzett diplomát. 1972-ben a Heves Megyei Levéltárba helyezték, ahol 1973 októberétől a levéltár igazgatója volt 1993. évi nyugdíjba vonulásáig. Számos tanulmánya mellett Diákszövetségünk rendezvényén is tartott előadást „Gárdonyi és a ciszterciek kapcsolata” címen.

Dr. Pétery (Petró) József (1890-1967) váci püspökről a lap 2020. januári számában olvashatunk. Iskolánknak 1904/05–1908/09 tanévekben volt jeles diákja. Teológiai tanulmányait Innsbruckban végezte. 1912-ben szentelték áldozópappá. A hittudományi doktorátus megszerzése után 1914-ben kinevezték a Hittudományi Főiskola tanárának. 1939-től Eger főplébánosa. Ebben az időben gyakran felkereste iskolánkat is.

1942-től a Váci Egyházmegye főpásztora. Nehéz időkben vette át az egyházmegye kormányzását, mert már javában dúlt a II. világháború. A viláégés után bekövetkező politikai változások pedig nem kedveztek főpapi szolgálatának. Az egyház- és vallásellenes évtizedekben is megmaradt az Úr töretlen hitű szolgájának. Mindszenty József bíboros-hercegprímáshoz hasonlóan, 1948-tól semmi engedményt nem tett az ateizmus alapjára helyezkedő kommunista hatalomnak, ezért neki is üldöztetés lett az osztályrésze. A kommunizmus idején 1950-tól egészen haláláig Hejcéen házi őrizetben tartották.

• **Dr. Renn Oszkár** (1933–2018) gépészmérnök – életútjáról a Magazin 2020. novemberi számában olvashatunk. –, mint IV-es gimnazista 1947/48 tanévben csak egy évet járhatott a Szent Bernát Gimnáziumba, majd a Dobó István Gimnáziumban érettségizett. Egyetemi tanulmányait 1952-ben Miskolcon a Nehézipari Műszaki Egyetemen kezdte, de az 56-os események következtében gépészmérnöki diplomáját csak a kétéves börtönbüntetés letöltése után, munka mellett tanulva 1964-ben szerezhette meg. Később 1967-től Egerben, a VI-LATI-ban helyezkedett el. Rendszeresen jelentek meg közéleti, szakmai és irodalmi publikáció. Diákszövetségünknek alelnöke volt.

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója. **dr. Kaibás Gábor Márk**, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető.

HALOTTAINK

Életének 94 évében, 2020. november 10-én elhunyt **dr. Lackner Károly Béda** OCist, a Dallasi Apátság szerzetese. 1927-ben született Vaskúton. Középiskoláját a bajai ciszterci gimnáziumban végezte, ahol 1946-ban érettségizett. 1947. augusztus 29-én lépett be Rendbe. Zirci apátság feloszlata után 1950-ben családjával együtt a bajor Schweinfurtra menekült. Egy hónappal később Rómába folytatta teológiai tanulmányait. 1952-ben örökfogadalmat tett és pappá szentelték. 1953 januárjában Egyesült Államokba rendtársaihoz, wisconsin Spring Bank kolostorába ment, a közeli Marquette Egyetemen történelem és latin mesterképzést folytatott. 1959-ben befejezte történelem tanulmányait és Dallasba költözött. 1968-tól a Dallasi Egyetem és a Szentháromság Szeminárium egyháztörténelmi előadója volt, majd 1972-ben az arlingtoni Texasi Egyetem professzora lett; 2001-ben nyugdíjba vonult, de emeritusként folytatta a tanítást 2010-ig.

A tudós magyar ciszterci tanárok sorába tartozott, számos tanulmányt és könyvet írt, munkája középpontjában a középkori és kolostori történelem állt.

Halála után dallasi apátságban három magyar ciszterci szerzetes él.

Diáktársaink, akinek halálhíréről értesültünk:

Dr. Husvéti Sándor (érett. 1945) – Kanada Innisfil ON || **Póta György** (érett. 1946) – Budapest
Vargha László (érett. 1951) – Szigliget || **Kalapos József** (érett. 1944) – Noszvaj

Requiescant in pace!

Fénykép: Kovács Ottó tanár úr

2020. november 19-én Szent Erzsébet ünnepén benedikálta *Bérczi Bernát* apátúr a Szent Bernát templom újjáépített főoltárt szentmise keretében, *Koós Ede* templomigazgató atyával koncelebrálva.

Az asszisztencia tagjai a Gárdonyi Géza Gimnázium diákjai voltak: *Faludi Mihály, Hegedűs Iván, Németh Bálint, Pozsonyi Gergő* 6.c, *Faludi Mátyás* 9.a *Ferenczi Levente* 10.a, *Faludi Álmos* 11.a, *Generál Gábor, Veréb Ákos* 11.c, *Faludi Károly* 12.a osztályból.

• **A BUDAI FehérFekete** utolsó száma jelent meg 2020 karácsonyán.

„Tudomásul kell venni, hogy a Szent Imre Gimnáziumot mostanában vagy akárcsak egy-két évtizeddel ezelőtt elhagyó „öregdiákok” tájékoztatói, olvasási vagy akár közlési igényei alapvetően mások, mint egy-két évtizeddel korábban. Az »új szelek« feldolgozása, új erőt és új formákat kíván. Remélem, hogy a Szent Imre Gimnázium vezetői az aktív öregdiákokkal együtt megtalálják a közösségünk dolgairól történő rendszeres további tájékoztatás korszerű módját” – írja a lap szerkesztője.

1994-ben a Ciszterci Diákszövetség Pécsi Osztályának akkor már két éve működő lapjához csatlakozva együtt indítottuk el a budaiakkal újságjainkat, évek során – sajnos azóta eltávozott – szerkesztőkkel szoros kapcsolatot tartva. – Úgy tűnik, nekünk is „tudomásul kell vennünk”, amivel a budai lap-társunk szerkesztője – *dr. Gosztony Géza* – búcsúzott a utolsó számukban.

Talán reményt adó: a budai gimnázium a kapcsolattartás érdekében szeretne rendszeresen megjelenő Hírlapot ímélen küldeni az öregdiákoknak. – (Követendő példa!)

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A*
tel.:(1) 386 2295 vagy Ímél: olah.gyula1@gmail.com **ÚJ CÍM!!!**

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)
Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.
Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.
Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

CDEO Hírlevél

a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának közgyűléséről

Tisztelt Diákszövetség!

Az elmúlt hónapokban nagy feladata volt a Diákszövetségünknek az új vezetőség megválasztása. Ennek megvalósítását Oláh Gyula – nekünk, fiatalabbaknak: bácsi – önzetlenül és fáradhatatlanul elvégezte. Köszönettel és hálával tartozunk kiapadhatatlan elkötelezettségéért és munkájáért.

Ennek eredményeként 2021. 11. 16-án kelt bírósági bejegyzés van arról, hogy 2024. 10. 12-ig törvényesen működik a CDEO, amelynek egyetlen, nehéz feladata, hogy megújuljon, létszámban növekedjen. Ettől függ a diákszövetség pusztá léte.

Nehéz a feladat, mert a rendszerváltás idején arra még volt a diákszövetségben erő s akarat, hogy Egerben újjászülessen a ciszterci iskola, és legyőzze a kívülről s belülről tornyosuló akadályokat. De az elmúlt közel 25 évben már megfogyatkozott az erő a korosodó s csökkenő létszámú tagságban, hogy kellő hatékonysággal megszólítsák a ciszterci iskolában tanuló, és az ott leérettségizett diákságot. Felhívják a figyelmüket erre a nemes elveket, célokat valló szövetségre, amelynek közösségében tartalmasabbá tudják tenni mindennapjaikat, megőrizhetik a diákori kapcsolataikat. Így éveken keresztül elmaradt a szerves kapcsolat

kiépítése a nemzedékek között, s a taglétszám folyamatosan apadt. Jelenleg 57 bejegyzett tagunk van, akik közül 16 olyan tag van, aki 1997 után lépett be a szövetségünkbe, s ezeknek fele az utóbbi három évben.

Természetes tehát, hogy elsősorban ennek a 16 főnek a feladata, hogy növelje a tagok számát, erősítse a szövetséget. Ennek eszköze, hogy megjelenjen az iskolában, keresse azokat a lehetőségeket, amelyekben felhívhatja a mindenkori diákok figyelmét a szövetségre.

Az elmúlt évekből azonban azt a tanulságot is levonhatjuk, hogy az évenkénti néhány alkalom e kapcsolat kiépítésére, az elköteleződés kialakítására és megszilárdítására kevés, mert ezen alkalmak a korábbi években rendszeresen megvoltak. Tehát fontos, hogy megvalósuljon az iskola fenntartójának, vezetésének támogató és a tantestület tagjainak áldozatos, a mindennapokban megjelenő munkája is.

Eger, 2021. 11. 21.

KOVÁCS OTTÓ
ügyvezető elnök

2021. október 12-i közgyűlésen Diákszövetségünk megválasztott tisztségviselői

Ügyvezető elnök:	Kovács Ottó	
Elnök:	Koós Ede	
Szervező titkár:	Oláh Gyula	
Választmányi tagok:	Borsó Ábel, Bozsik Zoltán, Forgácsné Román Rita, Herman Julianna, Poczek Miklós Norbert,	Szauer András, Szauer Marcell, Varga Mónika dr. Veres Zoltán, Zsámba Éva.
Felügyelő Bizottság tagjai:	Havas–Horváth István, Mohai Ádám, Novák Lajos.	

EGYESÜLETÜNK TISZTSÉGVISELŐINEK ÚJ TAGJAI

Kovács Ottó tanár úr és Koós Ede atya, iskolánk spirituális szervezésében több 'fiatal' öregdiák jelentkezett Diákszövetségünkbe és munkát is vállaltak. Az új tisztségviselőket megkértük, mutatkozzanak be tag-ságunknak.

Köszönjük, hogy kérésünket megértéssel fogadták

Borsó Ábel (Éretts. 2021.)

Egerben születtem 2002. januárjában. Jelenleg Felsőtárkányban élek a szüleimmel, húgommal, és két öcsémmel. Már gyerekkorom óta fontos számomra a keresztény hit, Isten jelenléte az életemben. Ehhez hozzájárult, hogy vallásos családban cseperedhettem fel, kiskorom óta járok misére, sokszor imádkozunk otthon esténként. Nem is volt kérdés, hogy a helyi általános iskolában eltöltött nyolc év után a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium egyik osztályát jelölöm meg, ami név szerint a nyelvi előkészítő, K osztály volt.

A Gárdonyiban eltöltött 5 év után jó szívvel jelenthetem ki, hogy ez egy nagyon jó döntésnek bizonyult. Amellett, hogy a gimnázium a lehető legjobb szellemi és tanulmányi alapot jelentette számomra, hálás lehetek tanárainknak, osztálytársaimnak is. Tanáraink megpróbáltak tanítani és nevelni is minket (a szó legpozitívabb értelmében). Fontos volt számukra, hogy megértsük a dolgokat és hogy megéljük az éveket. Osztályfőnökünk személye is nagyban meghatározta az ott megélt

évek mindennapjait. Ahol lehetett támogatott bennünket, emellett mindent megtett azért, hogy minket felkészítsen az egyetemi, és az utána következő évekre is.

Jelenleg ezeket az egyetemi éveimet koptatom Székesfehérváron, az Óbudai Egyetem Alba Regia Műszaki Karán. Első éves hallgató vagyok s földmérést tanulok. A Ciszter középiskola falai közül a selmeczi hagyományok sűrűjébe csöppentem.

Bár Fehérvár viszonylag messze van Egertől, azért amikor időm engedi vissza-vissza járok a Gárdonyiba találkozni régi tanítóimmal vagy éppen diáktársaimmal, akikkel nagyon jó kapcsolatot ápolok. Ezen kapcsolatok, személyek, emlékek miatt döntöttem úgy, hogy csatlakoznék a Ciszterci Diákszövetséghez, s így tagja maradhatok a ciszterci diákok közösségének.

* * *

Forgácsné Román Rita (Éretts. 1994.)

1976. május 21-én Egerben születtem. Szüleim és minden felmenőm kerecsendi sváb származású, amire nagyon büszke vagyok. Családunkat az 1770-es német betelepülésig vissza tudjuk vezetni.

Általános iskolám első két évét Kerecsenden, majd a többi éveket – az azóta már megszűnt – egri 13. sz. Általános Iskolában végeztem. Sikeres felvételi vizsgát követően 1990 őszén kezdtem meg tanulmányaimat az egri Gárdonyi Géza Gimnázium általános tagozatán. Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, mert nagyszerű osztályunk volt négy éven keresztül. Hálás szívvel emlékszem dr. Kelen Zsigmondné Ildikó tanárnőre, aki irodalmat tanított és Juhász Károly tanár úrra, akiknek köszönhetően megszerettem a történelem tantárgyat. Kettőjük személyisége nagy mértékben hatott rám és nekik köszönhetően az érettségi, majd felvételi felkészülésemet segítve sikeres felvételt nyertem a szegedi József Attila Tudomány Egyetem bölcsészkarára 1994-ben. Újságíró és Public Relations szakra specializálódtam és 2001-ben vettem át a diplomámat.

Első munkahelyem a Heves Megyei Munkaügyi Központ volt Egerben, ahol igazgató úr közvetlen munkatársaként készítettem a sajtómegjelenéseket, sajtótájékoztatókat, kiadványokat. Közben 2001. május 12-én házasságot kötöttem Forgács Tiborral és első közös gyermekünk (Fanni 2002) érkezéséig itt dolgoztam. Aztán a jó Istennek hála 16 hónappal később megszületett második gyermekünk (Richárd 2004) és a velük otthon töltött idő alatt átszervezték a munkaügyi központokat és már központi, országos sajtótermékeket adtak ki, így megszűnt a munkahelyi státuszom. Hiszem, hogy a dolgok nem véletlenül történnek. Épp nyugdíjba vonult a kerecsendi könyvtáros, így sikeres pályázat után 2006. március 1-je óta én vagyok a szülőfalum könyvtárosa és művelődésszervezője is. Még az egyetemi éveim alatt elkezdtem a negyedévente megjelenő közéleti Kerecsendi Újságot is szerkeszteni, ami már az elődeim szorgos munkájának köszönhetően idén 31. évfolyamát jegyzi. Középiskolás korom óta aktívan részt veszek a helyi közösség

életében. 31 éve tagja vagyok a Kerecsendi Faluvédő Egyesületnek és parancsnok helyettese voltam a 1208. sz. kerecsendi Magyary Károly Cserkészcsapatnak is. 2008-ban 18-ad magammal megalapítottuk a Kerecsendi Lókálpatrióta Egyesületet, amelynek alakulása óta látom el titkári feladatait. Végtelenül hálás vagyok a jó Istennek, mert 2013-ban megszületett harmadik gyermekünk Hanna, akinek érkezésével lett teljes a családom.

Az élethosszig tartó tanulás híve vagyok és folyamatosan képezem magam. Az egyetemi évek után elvégeztem a Könyvtári Intézet által szervezett könyvtáros szakot, majd minden évben indult 30–80 órás képzés, amely vagy informatikai, vagy egyéb szakmai képzést nyújtott. 2006-tól elsők között csatlakoztam a kerecsendi könyvtárral a digitalizációt, az elektronikusan intézhető közszolgáltatásokat népszerűsítő eMagyarország, majd 2010-től új néven működő Digitális Jólét Program Hálózathoz, melynek területi vezetője vagyok 19, főként dél-heves települések könyvtáraiban segítem a kollégáim munkáját.

2019-ben első alkalommal indultam a helyi önkormányzati választásokon képviselőnek, amelyen a legtöbb szavazatot kapva polgármester úr felkérésére elvállaltam, így Kerecsend község alpolgármestere vagyok 2019.10.29. óta.

Mélyen vallásos családból származom, ezért középiskolás korom óta évekig minden vasárnap a szentmisék olvasmányait és szentleckéit olvastam a kerecsendi templomban. A házasságkötésünk és gyermekeink születése óta viszont az egri Bazilikához fűznek vallásos eseményeink. 2001-ben ott kötöttünk házasságot, 2003–2004, majd 2013-ban ott kereszteltük gyermekeinket, sőt a nővérem gyermekeinek is ott tettünk keresztszülői fogadalmunkat a férjemmel. Nagyobb gyermekeink voltak első áldozók és bérálkoztak is, a legkisebbünk most készül jövő májusban lesz első áldozó. Minden szép emlékünkhöz az egri Bazilikához köt, mégis a kerecsendi templomban érzem igazán jól és otthon magam. Különösen azóta, hogy 2018. augusztus 1-től Koós Ede tisztelendő plébános úrhoz tartozik egyházközségünk. Általa soha nem látott fejlődésnek indult egyházközségünk! Hála a jó Istennek megszépült a plébániánk, sorra nyerjük a pályázatokat és egy erős egyházközség kezd formálódni, aminek tiszta szívéből örülök. Ede Atya kérésére elfogadtam 2019-ben az egyházközségi képviselői tisztelet és a pályázatok, valamint a közösségszervezési feladatokban segítem a munkáját Kerecsenden.

Rendkívül büszke vagyok a családomra, gyermekeimre. Nagyon nagyra értékeltem, hogy a nagyobb gyermekeim a középiskolai felvételijük idején kizárólag a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumot választották, mert a többi gimnáziumhoz képest ez az iskola képviseli azt az értékrendet, ami a családomra jellemző. Fanni 2021-ben érettségizett a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban és sikeres felvételt nyert a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi Karára Budapesten. Richárd most végzős és egyelőre két választás előtt áll. Szüleim révén közel 150 hektáron folytatunk szántóföldi növénytermesztést és ezt vinné, vihetné tovább, vagy a férjem révén, aki folyami szállodahajón kormányos és Nyugat-Európa vizein hajózik és Regensburgba megy a hajós egyetemre. Még van 2 hónap a döntésig. Kisgyermekkor óta sportol és 9 évig cselgáncs magyar és nemzetközi bajnok volt. Jelenleg erőemeléssel is foglalkozik és 2 hónappal ezelőtt a korosztályos világbajnokságon második helyezést ért el.

Legkisebbünk, Hanna 8 éves és az egri Eszterházy Károly Katolikus Általános iskola 3. osztályos kiváló tanulója. Tervezzük, hogy az 5. osztálytól a Gárdonyi Ciszterci Gimnáziumba visszük őt is.

Megtiszteltetés számomra, hogy az egykori szeretett gimnáziumom öregdiákja lehetek és nagy örömöm, hogy nemcsak én, hanem a gyermekeim is ennyire ragaszkodnak a Gárdonyihoz.

* * *

Herman Julianna (Éretts. 2018.)

1999. december 28-án születtem Debrecenben, de születésemtől kezdve a mai napig Egerben élek. 2014 és 2018 között voltam a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium diákja. Az iskolát nemcsak jóhíre és színvonala miatt választottam, hanem mert úgy éreztem, olyan értékeket képvisel, amelyekbe maximálisan illeszkedni tudok. Nem kellett csalódnom, hiszen az itt eltöltött négy évet tekintem eddigi életem egyik legszebb, legértelmesebb szakaszának: felejthetetlen emlékekkel gazdagodtam, szoros barátságokat kötöttem, melyek a mai napig töretlenek, és tanáraimmal is jó kapcsolatot alakítottam ki.

De nemcsak az emberi kapcsolatokban, a továbbtanulásban is nagy szerepe volt a Gárdonyinak. Osztályfőnököm, *Lapinskasné Máté Erika* elhivatottsága, fáradhatatlansága, szeretete a diákok és tanári pálya iránt ösztökélt engem arra, hogy én is ezt a hivatást válasszam. 2018-ban felvételt nyertem az Eszterházy Károly Egyetemre, ahol 2021. júliusában szereztem meg a történelmi diplomát. Jelenleg is, a most már Eszterházy Károly Katolikus Egyetem falai között végzem tanulmányaimat, a képzés végére, 2024-re mesterszakos történész és történelemtanár is leszek. Ezt követően a Történelemtudományi Doktori Iskolába szeretnék jelentkezni. Céлом továbbá, hogy visszatérjek a Gárdonyiba és akár már doktoris éveim alatt itt kezdhessék el tanári pályámat.

Szauer András (Éretts. 2020.)

2020. májusában érettségiztem a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban. A gimnázium 4 éves képzésének voltam tanulója, biológia-kémia specializáción, amelyet tanulmányaim felénél matek-biológia fakultációra váltottam. A középiskolai évekre vegyes érzelmekkel tudok visszagondolni, sok mindent köszönhetek a tanárainknak és az iskolának, ezekért a lehetőségekért nagyon hálás vagyok, például az olpei cserekapcsolatért, vagy az angol tanulmányi útért. Szerencsés voltam, mert olyan tanárok is tanítottak, akik a pedagógusi szakmájukat valóban hivatásként élték meg a mindennapokban és ez a fajta elhivatottságuk és lelkesedésük motivációt adott számunkra, hogy mi is keressük a hivatásunkat. Az osztályközösségem nem igazán volt meghatározó az évek során, a magas létszám

miatt is talán nem alakult ki igazi közösség, azonban az iskola akkori diákközössége sokat adott egy-egy nap során. A DÖK aktív tagja voltam négy éven át, valamint egy tanévre bizalmat szavaztak a DÖK vezetőjeként is, így sok lehetőségem nyílt az iskola életében aktív szerepet vállalni. Külön nagy élmény arra az érzésre visszagondolni, hogy egy olyan intézménybe járhattam, amely régebb óta fent áll mint például az Amerikai Egyesült Államok.

Középiskolai tanulmányaim elvégzése után az Eötvös Loránd Tudományegyetem pszichológia szakára nyertem felvételt, ahol azóta motiváltan igyekszem előre haladni. Budapesten élek jelenleg életvitelszerűen, a Salesianum Szalézi Pedagógiai Szakkollégium növendékeként. Az egyetemi tanulmányaim aktív tagja vagyok az óbudai szalézi közösség köré szerveződő fiatalok közösségének, illetve az egri Szalézi Oratóriumban tevékenykedem önkéntes animátorként. Az idei tanévben emellett lehetőséget kaptam a Tanítsunk Magyarorszá-
gért! program keretein belül, bagi általános iskolás fiúk mentorálására. A távolabbi céljaim között szerepel, hogy szeretnék majd gyerek pszichológusként segíteni a fiatalabb korosztálynak.

* * *

Szauer Marcell (Éretts. 2016.)

Egerben születtem, hívő családban, szüleim szerették volna, ha egyházi középiskolába járok, így kerültem a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumba. Számomra nagy élmény volt az állami általános iskola után megtapasztalni egy egyházi intézmény légkörét, nagyon tetszett például, hogy a fontosabb iskolai alkalmakat az egri bazilikában, szentmisével ünnepeltük. A gárdonyis ballagás például szerintem a legszebbek közé tartozik, ahogyan a főutcán, sorfal közt végigvonuló ballagók a bazilikába érkeznek középiskolai éveiket lezárni, és hálát adni (sajnos ennek hagyományos megtartását egy ideje több dolog is akadályozza...)

Az első tanévemben viszonylag hamar kapcsolatba kerültem az iskolai zenekarral, akikkel főként a liturgikus szolgálatban és a karácsonyi koncerteken vettünk részt. Az évek során a zenekari munkának a szervezési feladataiba is egyre inkább bevonódtam.

Sok lehetőséget köszönhetek a gárdonyis éveknél, például bepillantást kaphattam a zirci apátság életébe, vagy a zenekar miatt jutottam el először az egerszalóki találkozóra és tanultam meg gitározni. De osztályfőnökömnek köszönhetem azt is, hogy sikerült végül olyan szakot választani, amit szívesen tanulok.

Szerettem a Gárdonyiban töltött éveket, nem szívesen jöttem el onnan érettségi után...

Jelenleg Budapesten, az ELTE-n tanulok, matematika-fizika tanári szakon, emi eléggé „utolsó pillanatos” választás volt, de az évek során nagyon megtetszett. Most már a gyakorlatok alatt számos tanítási élményt és tapasztalatot szerezhettem, amik még lelkesebbé tettek, így továbbra is határozott vagyok abban, hogy tanár szeretnék lenni.

Régebb óra foglalkoztatott a hittantanári szak gondolata is, egyrészt hitünk alaposabb megismerése, másrészt a tanítás miatt, így idén elkezdtem ezt is esti tagozaton.

Természetesen az évek alatt kialakítja az ember az „egyetemi” környezetét, a „középiskolait” pedig elhagyja, de számos alkalommal idéződik fel újra mindaz, amit a gárdonyis évek alatt megélt: akárha egy volt diáktárssal fut össze a gyulai várfürdőben, akár ha saját tanítványainak mesél ikonikus tanáraitól...

* * *

Dr. Varga Mónika (Éretts. 1991.)

Családommal Egerben élünk és a Szent Bernát Ciszterci Templom hívő közösségébe tartozom.

1996-ban jogászként végeztem az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán.

Több, mint 25 éve dolgozom az adóhivatal heves megyei igazgatóságán, ahol jelenleg a jogi területet vezetem.

1987–1991 között voltam a Gárdonyi Géza Gimnázium diákja, abban az időszakban, mikor a magyarság életében a rendszerváltás által sorsdöntő változások történtek.

Bár csak az én diákéveimet követően került a ciszterci rend fenntartásába az addig állami iskola, mégis van kapcsolódásom a ciszterci diákokhoz. Az egyik legszébb gimnáziumi emlékem 1989 májusához kötődik, amikor ciszterci öregdiákok és tanáraik jöttek hozzánk ünnepelni az iskola fennállásának 300. évfordulóját.

Része lehettem én is ennek a nagy eseménynek, mivel az volt a feladatomból, hogy az iskolába érkező vendégeket a díszterembe kísérem.

Felejthetetlen élmény volt számomra az, hogy az idős, csillogó szemű idős emberekkel beszélgettem, miközben együtt sétáltunk az iskola folyosóján. Sosem éreztem még ilyen békességet előtte, mint ami belőlük áradt. Valami olyan sugárzott át rajtuk, amit előtte még nem tapasztaltam. Akkor egy kicsit én is megérezhettem, hogy mit jelent ciszterci diáknak lenni.

* * *

Zsámba Éva (Éretts. 2021.)

Egerfarmosról származom, keresztény családba születtem, két idősebb nővérem mellé.

Tanulmányaimat a helyi iskolában kezdtem meg. Az általános iskola ötödik osztályában átjelentkeztem a mezőkövesdi Szent István Katolikus Általános Iskolába. Itt megtapasztaltam, milyen egy keresztény iskola légköre, így a középiskola kiválasztásánál ez fő szempont volt számomra. A gimnáziumi felvételi előtt részt vettem a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium nyílt napján, megtetszett az épület hangulata, a tanárok és a diákok szimpatikusak voltak, valamint magas színvonalú oktatása is megragadott. 2016-ban így első helyen jelöltem meg a Gárdonyit, ahová felvételt is nyertem ötéves angol nyelvi előkészítő évvel bővített gimnáziumi képzésre.

Frissen érettségizett fiatakként úgy érzem, volt gimnáziumom a lehető legjobb alapot adta számomra mind a szellemi, lelki értékek és a tanulmányok szempontjából is. Az intézményre gondolva felidéződnek bennem a gondtalan diákévek, összetartó osztályközösségünkben eltöltött percek, osztályfőnököm jótanácsai és szeretete, a tanárok, akik nemcsak tanítottak minket, hanem neveltek és értékeket adtak át. Számomra ezt jelenti a Gárdonyi, azt a biztonságot és szeretetet adó alma matert, ahová mindig visszavágyom. Ezt őszintén mondhatom úgy is, hogy a 2020 tavaszán bevezetett, kisebb megszakítással másfél évig tartó digitális oktatás sok iskolai és közösségi élménytől megfosztotta évfolyamomat.

A Gárdonyihoz fűződő emlékeim és szeretetem miatt jelentkeztem a Ciszterci Diákszövetségbe, hogy elballagott diákként is tagja maradjak a ciszterci diákok közösségének.

Jelenleg tanulmányaimat az Eötvös Loránd Tudományegyetemen elsőéves tanító szakos hallgatóként folytatom. Szép hivatásnak tartom a jövő nemzedékeinek nevelését, kulcsként tekintek rá a jövő formálásához, amely sok meghitt pillanattal gazdagíthatja életünket, ugyanakkor sok nehézséggel és felelőséggel is jár. Indíttatást érzek magamban arra, hogy gyerekekkel foglalkozzak, így idén nyáron próbálkoztam egy kisebb helyi plébániai csoport kialakításával Egerfarmoson, ahová alsós gyerekeket vártam, illetve most részt veszek az Egri Főegyházmegye által szervezett vezetőképzésen, amelynek célja, hogy a képzés elvégzésével felkészülten tudjunk részt venni a helyi plébániai ifjúsági munkában.

Ezekkel a rólam szóló sorokkal és a volt ciszterci gimnáziumomhoz fűződő gondolataimmal szeretnék bemutatkozni a Ciszterci Diákszövetségnek, amelynek remélem, én is hasznos tagjává válhatok.

* * *

***Minden öreg és fiatal ciszterci diáknak
áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kívánunk!***

A Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának 2018. június 2-án elfogadott Alapszabályának preambuluma

A közel 50 év után újraindult ciszterci iskolánk egykori tanulói abban a hitben, hogy egy közösség építése és életben tartása a saját kezében van, és abban a reményben, hogy közösségünkhöz csatlakoznak 1997-ben újraindult ciszterci iskolánk, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium és Kollégium egykori tanulói is, újítjuk meg a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának Alapszabályát.

Tesszük ezt abban a meggyőződésünkben, hogy a szeretet és igazság, az egymás iránti tisztelet és megbecsülés, valamint a ciszterci szellemű nevelésből fakadó közös hagyományok és értékek összetartó ereje vezetnek minket a céljaink elérésében.

Egy kis történelem...

Ciszterci Diákszövetség iskolánkban 1922. június 29-én, az iskolai év záróünnepélye után alakult meg és működött az 1948-ik év kényszerfeloszlataáig. Az 1943-ban megjelent Névtár adatai szerint 639 tagja volt.

Az egri öregdiákok már 1987-ben próbálkoztak a Ciszterci Diákszövetség újraindításával az iskola 1989. évi 300 éves jubileumára készülve. A Heves Megyei Bíróság azonban ezen a néven megalakult egyesület nyilvántartásba vételét elutasította Végül is – a Ciszterci Diákszövetség „fedőszerveként” – a volt ciszterci diákokon kívül a többi egri középiskolák, sőt a volt Jogakadémia és a Hittudományi Főiskola öregdiákjait magában foglaló Egri Öregdiákok Baráti Köre néven engedélyezte a hatóság az egyesület megalakítását. Ennek tagjai több mint 80 %-ban ciszterci öregdiákok voltak. ez volt a mai egyesületünk elődje, mely a CDEO megalakulása után a '90-es évek elején elsorvadt.

Magyar Ciszterci Diákok Szövetsége (MCDSZ) címmel az öt volt ciszterci gimnázium (Baja, Buda, Eger Pécs, Székesfehérvár) öregdiákjai 1989. május 20-án a dunántúli Nagyvenyimben, a volt ciszterci plébánia templomban alakították meg újra közös szövetségüket. Nemsokára volt ciszterci gimnáziumok székhelyein is sorban megalakultak az tag-egyesületek.

A Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya, mint önálló jogi személyként működő egyesület 1993. március 13-án, az akkor még állami Gárdonyi Gimnáziumban alakult meg. Akkoriban több mint 300 tagja volt.

A 2018 június 2-iki tisztségválasztó közgyűlésünkre még 85 tagnak küldtünk meghívót. Ma 57 tagja van az egyesületnek.

Az utolsó közgyűlésünk óta 25 ciszterci öregdiáktól vettünk búcsút. Emléküket őrizzük!

Bartha István – (*51), Bessenyei József – (*52), Böjthe Tamás – (*47), Czél Iván – (*54), Ertsey Attila – (*50), Fecske István – (*53), Gonda Imre dr. – (*48), Hajnal Endre – (*41), Kalapos József – (*44), Kárpáti Jenő – (*50), Kilián István dr. – (*51), Komár László – (*39), Lakatos István dr. – (*49), Marosvölgyi Lajos – (*50), Mohi György – (*44), Orosz Antal dr. – (*52), Póta György – (*46), Renn Oszkár dr. – (*52), Smígura László – (*52), Szalóczy György dr. – (*42), Székely Tamás dr. – (*39), Szommer István – (*47), Tilless Béla – (*51), Vargha László – (*51), Varga Béla – (*49)

Requiescant in pace

Név mellett zárójelben az érettségi éve

A Diákszövetség tagjainak tájékoztatására készítette: Oláh Gyula